

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ŠKOLNÍ A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

**PRAVIDELNÁ ZÁJMOVÁ ČINNOST U DĚTÍ
V DĚTSKÝCH DOMOVECH A ROLE PEDAGOGŮ PŘI
JEJÍM USKUTEČŇOVÁNÍ**

**REGULAR SPECIAL-INTEREST ACTIVITY OF
CHILDREN PLACED IN CHILDREN'S ASYLUM AND
ROLE OF PEDAGOGUES WITH ITS REALISATION**

Autor: Iljena Vančová
Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Nataša Mazáčová, Ph.D.

PRAHA 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Litoměřicích dne 1.4. 2009

První část práce je rozdělena na dvě základní části. První část informuje čtenáře-obecně o problematice zájmové činnosti v ústavní výchově. To znamená, že jsou zde vysvětleny pojmy zájmová činnost, právní ochrana dětí, dětské domovy, volný čas a zájmové činnosti a další souvislosti s těmito pojmy apod.

Druhá část práce mapuje, formou dotazníkového šetření, problematiku pravidelné zájmové činnosti v dětských domovech, zájem pedagogických pracovníků o plnohodnotné využívání volného času dětí umístěných v těchto zařízeních. Vše je doplněno vyjádřením pedagogů, kteří se domovů v dalším doporučením pro jejich pedagogickou praxi.

klíčová slova: volný čas, zájem, zájmová činnost, ústavní výchova, dětské domovy, dítě, dotazníkové šetření, dotazníkové šetření, rozhovor

Poděkování

4. díl

Děkuji PaedDr. Nataše Mazáčové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce a projevenou trpělivost.

The first part in which general information about the institutional education and spare-time activity question which means that there are being explained many terms related to these matters, such as the definition of education, legal protection of children, children's home, spare-time and its activities.

The second part in a practical level maps over the questions of regular spare-time activity in the children's home and the "care of tutors" full-fledged passive activity improvement of children placed in these institutions. All the information is set out by means of interview's action. In addition, the whole part is completed with tutors' statements and other recommendations needed for their practice routine.

keywords: spare-time, interest, spare-time activity, institutional education, children's home, child, institutional relation, questionnaire investigation, conversation

For citation: this part is available on Karlové University v knihovně Pedagogické fakulty a přístupné ke stažení online.

Anotace:

Bakalářská práce je rozdělena na dvě základní části. První část informuje čtenáře obecně o problematice zájmové činnosti a ústavní výchovy. To znamená, že jsou zde vysvětleny pojmy výchova, právní ochrana dětí, dětské domovy, volný čas a zájmové činnosti a další souvislosti s těmito pojmy spojené.

Druhá část prakticky mapuje, formou dotazníkového šetření, problematiku pravidelné zájmové činnosti v dětských domovech, zájem pedagogických pracovníků o plnohodnotné využívání volného času dětí umístěných v těchto zařízeních. Vše je doplněno vyjádřením pedagogů dětských domovů a dalším doporučením pro jejich pedagogickou praxi.

Klíčová slova: volný čas, zájem, zájmová činnost, ústavní výchova, dětské domovy, dítě, pedagog, výchovný vztah, dotazníkové šetření, rozhovor

Annotation:

The bachelor's thesis is being divided into the two main parts, generally. The first part in short briefs public or readers about the institutional education and spare-time activity question which means that there are being explained many terms related to these matters, such as the definition of education, legal protection of children, children's home, spare-time and its activities.

The second part in a practical level maps over the questions of regular spare-time activity in the children's home and the focus of tutors' full-fledged pastime activity improvement of children placed in these institutions. All the information is set out by means of interview's action. In addition, the whole part is completed with tutors' statements and other recommendation needed for their practice routine.

Keywords: spare-time, interest, spare-time activity, institutional education, children's home, child, tutor, educational relation, questionnaire investigation, conversation

Souhlasím, aby práce byla uložena na Karlově Universitě v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

Obsah bakalářské práce:

1	Úvod	7
2	Cíl a metodika práce	10
3	Teoretická část	15
3.1	Zájmová činnost	15
3.1.1	Vymezení pojmu volný čas a jeho charakteristika	15
3.1.2	Tendence vývoje využívání volného času	17
3.1.3	Vymezení pojmu zájem, zájmová činnost a jejich charakteristika	18
3.1.4	Vliv zájmových činností na život dětí	19
3.1.5	Subjekty nabízející organizovanou zájmovou činnost	20
3.1.6	Oblasti a organizační formy zájmových činností	21
3.2	Volný čas dnešních dětí	23
3.3	Ústavní výchova	25
3.3.1	Význam výchovy	25
3.3.2	Právní ochrana dětí z dysfunkčních a afunkčních rodin	25
3.4	Dětské domovy	27
3.4.1	Pojem a charakteristika dětských domovů	27
3.4.2	Zajímavé výzkumy	28
3.5	Základ úspěšné výchovné práce s dětmi a mládeží v ústavní péči	30
4	Výzkumná část	31
4.1	Dotazníkové šetření na téma: „Pravidelná zájmová činnost dětí v dětských domovech internátního nebo rodinného typu“	31
4.1.1	Sestavení dotazníku	31
4.1.2	Volba věku respondentů, výběr dětských domovů k dotazníkovému šetření	32
4.2	Rozbor a vyhodnocení jednotlivých bodů dotazníku	33
4.2.1	Shrnutí dotazníkového šetření	42
4.2.2	Potvrzení nebo vyvrácení pracovních hypotéz a možnost využití výsledků výzkumné práce v pedagogické praxi	43
4.3	Doplnění dotazníkového šetření názorem pedagoga	46
4.3.1	Písemná vyjádření pedagogů	46
4.3.2	Rozhovor s pedagogickou pracovnící Dětského domova v Litoměřicích	47

5	Doporučení pedagogům dětských domovů pro jejich další praxi v oblasti výchovy ve volném čase a výchovy k volnému času	49
6	Diskuse	51
6.1	Témata diskuse, jako podnět pro vlastní publikační činnost budoucích studentů, ale i profesionálních pedagogických pracovníků	51
6.1.1	Vývoj volby cíle a metodiky bakalářské práce	51
6.1.2	Porovnání teoretických informací z literatury a jiných dostupných zdrojů s pracovními postupy využívanými v praxi	52
7	Závěr	55
	Použitá literatura a prameny	57
	Seznam tabulek, grafů, obrázků	59
	Seznam příloh	61
	Seznam zkratk	

1 Úvod

Po roce 1989 dochází k prudkým ekonomickým změnám, v důsledku toho i k prohlubování sociální propasti mezi jednotlivými lidmi a rodinami.

Rodina jako prvotní socializační prostředí, poskytuje dítěti nejdůležitější rámce pro vnímání a chápání světa, učí základním normám a způsobům chování. Dítě zde přijímá platné hodnoty a učí se životnímu stylu. Rodina je přirozeným prostředím pro jeho sociální učení. Co se dítě naučí, je určováno tím, jak a čím na něj rodina působí. V rodině je formováno základní sebepojetí a sebehodnocení dítěte, čímž je ovlivněn další průběh jeho života. Někteří rodiče ovšem nemohou nebo nechtějí plnit požadavek výchovny tak, jak je od nich očekáváno. Dítě vyrůstá ve znevýhodněném prostředí, to znamená, že výchovné prostředí neposkytuje dítěti vhodné vzory a podněty pro harmonický rozvoj, zejména po stránce psychické, hygienické a tělesné, ale i po stránce kulturní. U dětí se vyskytuje riziko poruch chování a narušení sociálního vývoje.

Tehdy zasahuje stát a děti jsou umístěny do náhradní péče. Jejím cílem je zajistit dítěti optimální prostředí bez citových deprivací a základní lidské potřeby. Pokud není možná adopce či pěstounská péče, je dětem nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Dochází k velké změně v jejich životě a úkolem ústavní výchovy je nejen zvládnout celkový harmonický rozvoj osobnosti dítěte, ale také pomýšlet na jeho zdárný návrat do „reality“ dnešního světa, na jeho integraci do samostatného života.

Zájmy a volný čas jsou oblastí, které mají při výchově dětí ze znevýhodněného rodinného prostředí zásadní význam. Jednou z možností uskutečnění hlavního cíle dětských domovů je výchova ve volném čase a výchova k volnému času dětí zde umístěných. Kvalitní využívání volného času je významným prostředkem, který vede k jeho naplnění. To bylo i důvodem volby tématu méj bakalářské práce „Mimoškolní zájmová činnost u dětí v dětských domovech“.

Zájmy podněcují k získávání znalostí a k činnosti vůbec. Pojmem zájmová sféra je možné ztotožnit s pojmem zaměření osobnosti a hovoříme-li o zájmové činnosti, sledujeme již, jak se toto zaměření promítá do volného času dětí. Vytvářením podmínek pro kvalitní využívání volného času dětí je současně řešen problém výchovy, rekreace a zábavy dětí z dětských domovů. Ten se stává podstatným při vytváření atmosféry daného zařízení.

Náplň volného času dětí z DD tvoří různé neorganizované i organizované formy volnočasových aktivit. Velkou část zaujímá především zájmová činnost. U dětí z dysfunkčního prostředí se může jednat o nově se vytvářející oblast.

Pojetí a praxe volného času neovlivňuje jen samotný význam volnočasových aktivit dětí a mládeže v jejich životě, ale je ovlivňován i vztahem účastníků k jeho aktivitám a institucím. Samotnými účastníky jsou samozřejmě děti, ale i dospělé osoby, které tyto aktivity organizují. V dětských domovech můžeme hovořit o profesionálních pracovnících, zaměřených na různé stránky obsahu například turistiku, sport, ochranu přírody, oblast uměleckou či technickou. Mezi dětmi a dospělými vzniká určité pouto tvořené společnou aktivitou. Děti si prostřednictvím dospělého osvojují nové odborné a sociální zkušenosti. Ten jim naopak v této činnosti pomáhá, rozvíjí je prostřednictvím výchovy ve volném čase a vzájemnou interakcí se doplňují a obohacují. Pedagogický pracovník DD má touto cestou možnost získávat cenné informace o dětech, které mu jsou svěřeny do péče. Ty může využít při promýšlení individuálních výchovných postupů.

Vhodná nabídka zájmových činností organizovaná nejen DD, ale i jinými subjekty je součástí pedagogického ovlivňování volného času dětí. Instituce mimo dětský domov, mimo jiné, plní i funkci integrační. Kdy se děti s nařízenou ústavní péčí pohybují v přirozeném prostředí. Cenným diagnostickým prostředkem se může stát i „pouhý“ rozhovor vychovatelů s dětmi o jejich zájmových aktivitách mimo dětský domov. A opět zde existuje vzájemný vztah, kdy rozhovor slouží jako zdroj informací pro pedagogy, ale zároveň zájem vychovatelů uspokojuje psychické potřeby dětí.

Z dostupných informačních zdrojů jsem o problematice zájmové činnosti dětí umístěných v ústavní výchově získala pouze všeobecné informace. V odborné literatuře jsem nenalezla, jaké konkrétní organizační formy zájmové činnosti jsou dětskými domovy preferovány. A protože zájmová činnost je velmi širokou oblastí volnočasových aktivit dětí, zaměřila jsem se na pravidelnou zájmovou činnost. Tyto pravidelné aktivity jsou základní organizační formou většiny subjektů, které nabízejí volnočasové aktivity dětem a mládeže a jsou hodnotným a systematickým prostředkem jejich výchovy a vzdělávání. Při promýšlení cíle a metodiky této bakalářské práce jsem se postupně dostávala až k samotné práci pedagogických pracovníků DD. Věřím, že je dětem poskytována v rámci možností institucionální výchovy co nejlepší péče jak z hlediska základních biologických potřeb, ekonomického zajištění tak i vzdělání. Ale je na děti pamatováno i v době jejich volného času? Velmi mě zajímalo, zda jsou v praxi dětem z dětských domovů vytvářeny podmínky pro naplňování jejich psychických potřeb a zájmů – informovanost dětí o nabídce volnočasových aktivit, její využití.

V bakalářské práci jsem se rozhodla zmapovat podporu a část výchovné práce pedagogických pracovníků dětských domovů (DD), která se týká výchovy ve volném čase a výchovy k volnému

času dětí a podíl pravidelné zájmové činnosti na životě dětí, kterým byla státem nařízena ústavní výchova.

Cílem bakalářské práce je vymezení pojmů dětské domovy, zájmová činnost a souvislosti s těmito pojmy. Získání poznání pravidelné zájmové činnosti v životě dětí umístěných v dětských domovech. Dále pomocí dotazníkové prověření sondy do problematiky volnočasových aktivit dětí v dětských domovech. Zkoumání pedagogové dětských domovů v rámci výchovy k volnému času a výchovy ve volném čase podporují u dětí jeho efektivní využívání se zaměřením na pravidelnou zájmovou činnost.

Zodpovězení otázky: by měly být odpovědi i na dílčí cíle bakalářské práce.

- 1) Do jaké míry jsou děti v DD informovány o možnostech využívání volného času?
- 2) Jaké jsou typy volných časů pedagogové?
- 3) Využívají tyto aktivity a v jaké míře?
- 4) Vůli dětí spíše zájmovou činnost nabízenou přímo v DD či organizovanou jinými subjekty?
- 5) Existuje zpětná vazba mezi vychovateli dětských domovů a jejich svěřenci?
- 6) Využívají pedagogové DD zákazy docházky dětí do zájmových útvarů jako formu trestu za neplnění jejich povinností?

Respondenty byly děti z dětských domovů ve věku 9 - 13 let.

Pracovní hypotézy (předpoklady):

- 1) Možnosti využívání volného času dětí jsou dnes velmi bohaté a pozitivní vliv na harmonický rozvoj celé osobnosti dítěte při jeho kvalitním vyplnění je již vědecky prokázaným jevem. Proto předpokládám, že učitelé pedagogové v DD tuto výchovnou oblast neopomíjejí a přikládají jí velký význam.
- 2) Svěřenci jejich výchovného působení je problem o možnostech využívání volného času svých svěřenců v místě působení.
- 3) Nabídka zájmových útvary, kroužků a sekcí organizovaných přímo v DD je nedílnou součástí výchovné práce pedagogů pracujících v DD.
- 4) Pro dítě je důležité sít o svých zárukách, úspěších i neúspěchu s někým promluvit, poradit se, najít osudu. Jak pokračovat dál a zde by měla existovat zpětná vazba mezi dítětem a jeho vychovatelem. Předpokládám, že tuto část výchovné práce je pedagogy částečně opomíjena.

Při vypracování bakalářské práce byly využity informace získané z různých zdrojů z odborné literatury, ale pro aktuálnost i informací elektronických. Nejprve jsem zbrnuila veškeré informace

2 Cíl a metodika práce

Cílem bakalářské práce je vymezení pojmů dětské domovy, zájmová činnost a souvislosti s těmito pojmy, zjištění podílu pravidelné zájmové činnosti v životě dětí umístěných v dětských domovech. Dále formou dotazníků provést sondu do problematiky volnočasových aktivit dětí v dětských domovech. Zjistit, zda pedagogové dětských domovů v rámci výchovy k volnému času a výchovy ve volném čase, podporují u dětí jeho efektivní využívání se zaměřením na pravidelnou zájmovou činnost.

Zodpovězené otázky by měly dát odpovědi i na dílčí cíle bakalářské práce.

- 1) Do jaké míry jsou děti z DD informovány o možnostech využívání volného času?
- 2) Jakou roli v jejich volbě hrají pedagogové?
- 3) Využívají děti nabídky a v jaké míře?
- 4) Volí děti spíše zájmovou činnost nabízenou přímo v DD či organizovanou jinými subjekty?
- 5) Existuje zpětná vazba mezi vychovateli dětských domovů a jejich svěřenci?
- 6) Využívají pedagogové DD zákazu docházky dětí do zájmových útvarů jako formu trestu za neplnění jejich povinností?

Respondenty byly děti z dětských domovů ve věku 9 -15 let.

Pracovní hypotézy (předpoklad):

- 1) Možnosti využívání volného času dětí jsou dnes velmi bohaté a pozitivní vliv na harmonický rozvoj celé osobnosti dítěte při jeho kvalitním vyplnění je již vědecky prokázaným jevem. Proto předpokládám, že zvláště pedagogové v DD tuto výchovnou oblast neopomíjejí a přikládají jí velký význam.
- 2) Součástí jejich výchovného působení je přehled o možnostech využívání volného času svých svěřenců v místě působení.
- 3) Nabídka zájmových útvarů, kroužků a souborů organizovaných přímo v DD je nedílnou součástí výchovné práce pedagogů pracujících v DD.
- 4) Pro dítě je důležité si o svých zážitcích, úspěších i neúspěchu s někým promluvit, poradit se, najít cestu, jak pokračovat dál, a zde by měla existovat zpětná vazba mezi dítětem a jeho vychovatelem. Předpokládám, že tato část výchovné práce je pedagogy částečně opomíjena.

Při vypracování bakalářské práce byly využity informace týkající se tématu nejen z odborné literatury, ale pro aktuálnost i informací elektronických. Nejprve jsem shrnula veškeré informace

a poznatky spojené s tímto tématem ze všech dostupných zdrojů, poté jsem se zaměřila na sestavení dotazníků, zpracování respondenty a jejich následné vyhodnocení. Dotazníky byly aplikovány na děti z konkrétních dětských domovů v Ústeckém kraji.

Přínosem bakalářské práce je, že zahrnuje dotazníkové šetření, prostřednictvím kterého lze zjistit, jaký postoj zaujímají pedagogičtí pracovníci DD k využívání volného času dětí jim svěřeným, konkrétně k pravidelným zájmovým aktivitám a zda zde funguje zpětná vazba mezi dospělými a dětmi v zařízeních náhradní péče. Jde o to, zda se pedagogičtí pracovníci o prožitky z volnočasových aktivit dětí z DD zajímají. V podstatě, je-li zájem dospělých o činnost svěřenců podobný jako zájem rodičů o plnohodnotné prožívání volného času svých dětí „co jste dělaly, co se ti líbilo, našel sis kamaráda“atd.

Bakalářské práce je sestavena ze sedmi hlavních částí *Úvodu, Cíle a metodiky práce, Teoretické části, Výzkumné části, Doporučení pedagogům dětských domovů pro jejich další praxi, Diskuse a Závěru*. V první až tři části seznamuji čtenáře s tématem, cílem, pracovními hypotézami a metodikou bakalářské práce. Také obsahuje zpracované informace z literatury a jiných dostupných zdrojů. Část čtyři až sedm obsahuje praktické zpracování dotazníkového šetření statistickým rozborem. Vyhodnocení dotazníků je doplněno vyjádřením pedagogů dětských domovů. Tato vyjádření zdůrazňují přínos bakalářské práce. Domnívám se, že závěry a doporučení mohou posloužit ke zkvalitnění výchovné práce pedagogů dětských domovů v oblasti volného času dětí jim svěřených. Tyto hlavní části bakalářské práce jsou dále rozčleněny do jednotlivých kapitol.

Teoretická část je zaměřena na vysvětlení pojmů týkajících se tématu práce a významu zájmové činnosti jako významného výchovného prostředku při harmonické rozvoji osobnosti dítěte.

Kapitola „Zájmová činnost“ jako volnočasová aktivita se zabývá vymezením pojmu volný čas a sleduje jeho přínos či naopak negativní dopad z několika různých úhlů pohledu. Jsou zde vymezeny současné tendence jeho kvalitního využívání a pojmy zájem, zájmová činnost a jejich charakteristika. V této kapitole nelze opomenout vliv zájmové činnosti na rozvoj osobnosti dítěte v návaznosti na věk a jeho přínos z hlediska školských zařízení, tj. rozvoj důležitých kompetencí – k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální a interpersonální, činnostní a občanské a k trávení volného času. Oblast volnočasových činností není výsadou pouze školských zařízení, ale také je organizují a dětem nabízejí další nestátní neziskové organizace a subjekty, které připravují nabídku trávení volného času dětí a mládeže na komerčním základě. Součástí této kapitoly je také popis oblastí a organizačních forem, které tvoří nabídku činností volného času.

„Volný čas dnešních dětí“ je kapitolou, která se zabývá problematikou trávením volného času dnešních dětí. Ten vždy nekorresponduje s kvalitním využíváním doby, po kterou člověk patří sám sobě a může se svobodně rozhodnout o činnostech, jež mu přinášejí potěšení a odpočinek.

Kapitola „Ústavní výchova“ se zabývá pojmy výchova, právní ochrana dětí, ústavní výchova a vztahem státu k této problematice

Dále navazuje kapitola „Dětské domovy“, kde se zabývám vymezením pojmu dětský domov a jeho charakteristikou v současné době. Závěr této kapitoly je věnován výzkumům, které ukazují na příčiny a možné výchovné problémy, jež vedou k odebrání dětí z rodin a s následným umístěním do ústavní výchovy.

Teoretickou část tvoří kapitola s názvem „Základ úspěšné výchovné práce s dětmi a mládeží v ústavní péči“. Význam je zde přikládán ke schopnosti navázání vzájemného vztahu mezi vychovatelem a dítětem, k promyšlenému plánování a strukturování vztahové dimenze, osobnímu příkladu vychovatele a poskytování sociální opory pedagogickými pracovníky.

Ve *Výzkumné části* je zdůrazněn cíl prováděného výzkumu a postup při sestavení dotazníku a výběru respondentů. Sondou, do problematiky volného času dětí se zaměřením na pravidelnou zájmovou činnost, analyzuji odpovědi respondentů dotazníkového šetření. Respondenty jsou děti DD Ústeckého kraje ve věku 9-15 let. Součástí jsou i doporučení pedagogům dětských domovů, která jim mají napomoci zkvalitnit další pedagogickou práci s dětmi. Tato doporučení jsou výsledkem rozboru dotazníků a vyjádření samotných pedagogů.

V první kapitole praktické části „Dotazníkové šetření na téma: „Pravidelná zájmová činnost dětí v dětských domovech internátního nebo rodinného typu“ vymezuji cíl tohoto dotazníkového šetření a vysvětluji problém, který je výzkumem řešen. Vysvětluji, proč jsem zvolila dotazníkové šetření jako stěžejní výzkumnou metodu a jak bylo postupováno při výběru respondentů a tvorbě dotazníku – dílčí úkoly, způsob pokládání otázek, volba věku respondentů a výběr dětských domovů. Přílohou č. 3 a 4 je adresář zúčastněných DD Ústeckého kraje a vzor zadaného dotazníku.

V kapitole „Rozbor a vyhodnocení jednotlivých bodů dotazníku“ statistickým rozбором analyzuji, jak se dětské domovy podílejí na pravidelné zájmové činnosti dětí, jak vychovatelé DD pedagogicky ovlivňují volný čas dětí a zda existuje zpětná vazba mezi vychovateli a jejich svěřenci. Statistické rozборы některých otázek jsou pro větší přehlednost doplněny grafy a výsledky dotazníkového šetření přehledně shrnuty. Kapitola je zakončena potvrzením nebo

vyvrácením pracovních hypotéz a možnostmi využití výsledků výzkumné práce v praxi. Pracovala jsem se čtyřmi pracovními hypotézami. Na základě statistických výsledků dotazníkového šetření byly tři potvrzeny a jedna vyvrácena. V závěru hodnotím, v čem vidím přínos bakalářské práce a jak lze v praxi využít závěry vyplývající z výzkumné části mé práce.

Aby výzkum byl objektivní, požádala jsem o vyjádření i pedagogy dětských domovů. V kapitole „Doplnění dotazníkového šetření názorem pedagoga“ se vyjádřily písemně tři pracovní kolektivy dětských domovů a v jednom dětské domově jsem provedla osobní rozhovor s paní zástupkyní ředitele. Všichni shodně označují zájmové aktivity dětí jako nejschůdnější cestu k naplnění výchovně vzdělávacích cílů DD. Oceňují pozitivní vliv pravidelné zájmové činnosti na harmonický rozvoj osobnosti jedince.

Rozborem dotazníkového šetření a z vyjádření pedagogů dětských domovů bylo zjištěno, že volný čas dětí z dětských domovů je jednou z priorit vychovatelů i managementu DD. Přesto jsem ve výchovné práci pedagogů, která se týká volnočasové oblasti dětí z dětských domovů, zaznamenala několik slabých míst. Pátá část bakalářské práce *Doporučení pedagogům dětských domovů pro jejich další praxi* je zaměřena právě na tyto nedostatky, které jsou konkrétně popsány. Doporučila jsem zvýšenou pozornost a postup při výchovné práci s vytypovanými jedinci a změnu volby represivního výchovného prostředku.

Témata šesté části nazvané *Diskuse*, jsem zařadila do praktické části proto, že získané poznatky při psaní bakalářské práce a porovnání teoretických informací s výsledky dotazníkového šetření a praktickými zkušenostmi profesionálních pracovníků dětských domovů mohou být přínosem pro budoucí autory bakalářských prací, ale i pro autory odborné pedagogické literatury.

V kapitole „Témata diskuse, jako podnět pro vlastní publikační činnost budoucích studentů, ale i odborných pedagogických pracovníků“ vysvětluji, proč jsou témata -Vývoj volby cíle a metodiky bakalářské práce a Porovnání teoretických informací z literatury a jiných dostupných zdrojů s pracovními postupy využívanými v praxi součástí bakalářské práce. V jednotlivých podkapitolách se zamýšlím nad původním záměrem zpracování bakalářské práce a popisuji problémy, které vznikají při nevhodně zvoleném tématu. Také je zde naznačena cesta, která mě přivedla ke správné volbě cíle bakalářské práce a volbě výzkumné metody dotazníkového šetření. Velmi jsem ocenila vstřícný přístup pedagogů dětských domovů, které jsem požádala o spolupráci. V druhé části kapitoly porovnávám informace použitých zdrojů s výsledky statistického rozboru dotazníku a praktickými poznatky pedagogických pracovníků dětských

domovů. V podstatě mohu potvrdit shodu jak informací z odborné literatury, internetu, přednášek, tak z praxe pedagogických pracovníků dětských domovů i z odpovědí respondentů dotazníkového šetření. Pouze v jednom případě jsem se na základě výsledků dotazníkového šetření pozastavila nad aktuálností informací z odborné literatury. V závěru kapitoly se pozastavuji nad chybějící současnou odbornou literaturou, která by se zabývala problematikou výchovně vzdělávací práce v dětských domovech.

V sedmé části *Závěru* bakalářské práce opět připomínám hlavní cíl této práce a hodnotím, zda tohoto cíle bylo dosaženo. Protože šetřením daného problému byla odhalena určitá slabá místa ve výchovných postupech pedagogických pracovníků DD a byl navržen postup řešení, domnívám se, že cíl byl splněn. Výsledky výzkumné práce mohou posloužit ke zkvalitnění výchovné práce pedagogických pracovníků dětských domovů v oblasti volného času dětí.

Obrázek č. 1 Rozdělení dne podle Hájsa

Pramen [2]

Volný čas dětí a mládeže se vyznačuje specifickými zvláštnostmi a od volného času dospělých se liší jak obsahem, tak obsahem. Také se liší mírou samostatnosti a aktivity pedagogického ovlivňování, která závisí na věku, mentální a sociální vyspělosti a charakteru rodinné výchovy.

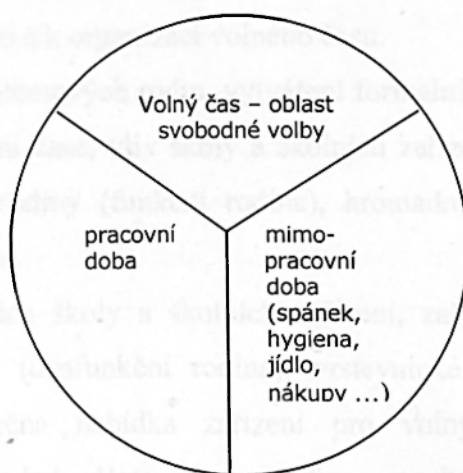
3 Teoretická část

3.1 Zájmová činnost

3.1.1 Vymezení pojmu volný čas a jeho charakteristika.

Volný čas – „je doba, po kterou člověk patří sám sobě, může se svobodně rozhodnout o činnostech, které mu přinášejí potěšení a odpočinek. Je to ta část dne, v níž je člověk osvobozen od všech povinností pracovních, studijních, společenských, od svých závazků k rodině i vůči sobě samému (ve smyslu uspokojování primárních potřeb). Takto chápaný volný čas by byl v podstatě velice vzácným jevem. Má-li být oproštěn od všech povinností, nemohli bychom do něho zahrnout například individuální vzdělávání v cizích jazycích či ve hře na hudební nástroj a dokonce ani zájmové činnosti vyloženě odpočinkového charakteru (jako např. schůzky skautského oddílu či sportovní kroužky), pokud se konají pravidelně a je při nich vyžadováno dodržování stanovených pravidel. Jediným argumentem, proč i tyto činnosti můžeme zařadit k aktivitám ve volném čase, je skutečnost, že se k jejich volbě rozhodujeme dobrovolně. Pro naše účely budeme pojímat volný čas rozšířený o tu část dne, věnovanou zájmovým činnostem a obecně všem aktivitám provozovaným po splnění základních povinností (studijní, pracovní, rodinné aj.).“[1]

Obrázek č. 1 **Rozdělení dne podle Hájka**

Pramen: [2]

Volný čas dětí a mládeže se vyznačuje specifickými zvláštnostmi a od volného času dospělých se liší jak rozsahem, tak obsahem. Také se liší mírou samostatnosti a nutností pedagogického ovlivňování, která závisí na věku, mentální a sociální vyspělosti a charakteru rodinné výchovy.

Úmluva o právech dítěte vymezuje specifickou zvláštnost volného času, kdy dítě je jedinec mladší 18 let a mládež věková skupina 18 až 26 let.

Prostředím, kde děti tráví volný čas, jsou:

- školy a školní zařízení (školní družiny, školní kluby)
- zařízení pro výchovu mimo vyučování (domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností, zařízení pro ústavní výchovu, tělovýchovné organizace)
- domácí prostředí – nejdůležitější (ale někdy se projevuje nedostatek času, nedostatečné materiální vybavení, nedostatečná odborná kvalifikace, nemožnost uspokojit potřebu sdružování se do skupin -vrstevnické skupiny)
- veřejná prostranství

Každé prostředí má své klady a zápory – míra organizovanosti, spontaneita, pedagogické vedení, rozmanitost či jednotvárnost prostředí, bezpečnost, soukromí, kontakty, volba aktivity, vzory pozitivní i negativní.

Na volný čas lze nahlížet z několika hledisek:

1) *Hledisko ekonomické* - investice společnosti do zařízení pro volný čas, návratnost investic.

Přínos: výchova a vzdělání zaručuje kvalitní odpočinek, lepší pracovní výkon, zlepšuje mezilidské vztahy, dochází k získávání nových vědomostí.

Negace: komerce, průmysl volného času je příčinou rezignace na vzdělávací cíle a kultivaci osobnosti.

2) *Hledisko sociologické a sociálně psychologické* - jak činnost ve volném čase přispívá k vytváření mezilidských vztahů a k organizaci volného času.

Přínos: kompenzace vlivů problémových rodin, vytváření formálních i neformálních skupin, úroveň sociální péče ve volném čase, vliv školy a školních zařízení, zařízení pro výchovu mimo vyučování, silný vliv rodiny (funkční rodina), hromadné sdělovací prostředky – vzdělávací fce, relaxace, zábava.

Negace: nezdár výchovné práce školy a školních zařízení, zařízení pro výchovu mimo vyučování, silný vliv rodiny (dysfunkční rodina), vrstevnické skupiny - vandalismus, brutalita, drogy..., nedostatečná nabídka zařízení pro volný čas - seberealizace v nežádoucím prostředí, hromadné sdělovací prostředky – nevhodné pořady, nahrazování vlastní aktivity pasivním sledováním bez hlubšího prožitku.

Nejčastější příčinou poruch chování dětí je rodinná výchova a chudé využívání volného času.

3) *Hledisko politické* – stát má vedle rodiny také nezastupitelnou roli v otázkách péče o dítě.

Přínos: státní zainteresovanost, která je naplňována financováním a ovlivňováním zařízení pro volný čas dětí a mládeže, pomoc organizacím, sdružením a spolkům pracujícím s dětmi

a mládeží, vytvářením podmínek pro uspokojování spontánních aktivit dětí a mládeže mimo organizovanou činnost, vytváření kladných postojů dospělých k dětským aktivitám ve volném čase, konstituováním pedagogiky volného času a přípravou profesionálních i dobrovolných pedagogů.

Negace: nedostatky státní ochrany před přílišnou komercionalizací volného času.

- 4) *Hledisko zdravotně hygienické* - sledujeme podporu zdravého tělesného duševního vývoje člověka.

Přínos: uspořádání režimu dne, sledování křivky výkonnosti, hygiena prostředí, sociální vztahy i duševní život.

Negace: dysfunkční rodiny, hromadné sdělovací prostředky, nevhodné vrstevnické skupiny.

Správné využívání volného času má pozitivní vliv na zdravotní stav člověka.

- 5) *Hlediska pedagogická a psychologická* berou v úvahu věkové a individuální zvláštnosti, uspokojování biologických i psychických potřeb člověka.

Pedagogické ovlivňování volného času – aktivita dětí, spontaneita, potřeba nových dojmů, seberealizace, sociální kontakty, kladné citové odezvy, pocit bezpečí a jistoty.

Volnočasové aktivity konané dobrovolně, vhodně motivované a usměrňované působí na rozvoj všech stránek osobnosti – tělesných, duševních vlastností a soc. vztahů.

Přínos, negace: úspěšnost pedagogického usměrňování volného času dětí.

Péče o volný čas je uskutečňována prostřednictvím:

- a) *Výchovy ve volném čase* – výchovné působení v části života dětí, o kterém relativně svobodně rozhodují samy.
- b) *Výchova pro volný čas* – utváří, rozvíjí a kultivuje dovednosti a schopnosti, motivace a kompetence potřebné pro hodnotovou realizaci volného času.
- c) *Výchova volným časem* – možnosti obsahového a institucionálního působení buď individuálního, nebo prostřednictvím médií, sdružení a zařízení.
- d) *Výchova mimo vyučování* – je nejčastějším pojetím a vztahuje se k výchově dětí a mládeže.

3.1.2 Tendence vývoje využívání volného času

Po roce 1989 dochází k decentralizaci institucí volného času. Významným mezníkem v utváření volnočasových aktivit dětí a mládeže je Úmluva o právech dítěte (OSN New York 20. 11. 1989). Byla obnovena činnost Junáka, YWCI, YMCI, vzniká DUHA – organizace zaměřená na výchovu vztahu přírodě. V činnosti pokračují školní družiny, školní kluby a základní umělecké školy. Pozornost je zaměřena k činnosti spontánní a vytváření podmínek spolupráce.

Současné tendence:

- plné využití odbornosti, zájmové orientace a specializace pedagogů
- respektování práv dítěte na kvalitní využívání volného času (dle Úmluvy o právech dítěte)
- propojení zájmových činností s vyučováním (při respektování specifických zvláštností)
- musí být zachován princip dobrovolnosti
- individualizace výchovného působení a práce s malými skupinami
- vytváření heterogenních skupin – věk, pohlaví, sociální prostředí
- specializaci vychovatelů využívat pro vedení zájmových činností
- spolupráce a propojenost činností jednotlivých výchovných institucí
- zakládání nových, netradičních zařízení podle požadavků regionu
- zapojování rodičů a dalších dospělých do činnosti dětí, společné činnosti
- využívání zájmové orientace dětí při volbě povolání, eventuálně při rekvalifikaci dospělých
- integrace postižených jedinců mezi běžnou populaci
- výchova zážitkem (pedagogika zážitku)
- animace
- pedagogická práce v terénu
- participace vychovávaných jedinců, samosprávné aktivity
- ekologická výchova, globální výchova, využití forem práce tvořivé dramatiky, osobnostně sociální výchova

3.1.3 Vymezení pojmu zájem, zájmová činnost a jejich charakteristika.

Zájmy označujeme jako uvědomělé, dlouhodobé a soustavné zaměření aktivity člověka na určitou oblast poznání a dosahování své seberealizace. Mají rozvíjející význam, aktivně směřují jedince k určitému zájmu. Potřeby člověka vyvolávají zájmy a následně zájmy vyvolávají nové potřeby. Toto zaměření osobnosti vede člověka k předmětům či činnostem, které ho upoutávají po stránce poznávací a citové, přisuzuje jim zvláštní hodnotu a je veden snahou po aktivním styku s nimi. Z toho vyplývá, že zájmy patří mezi aktivačně-motivační vlastnosti člověka a mají těsnou vazbu na vlohy a schopnosti člověka. Ty podmiňují vznik zájmu, jeho rozvíjení, zdokonalování a úspěšné zvládnutí. Dosáhnutí cíle přináší kladné citové naladění a uspokojení. Jako trvalé zájmy označujeme pouze ty, které odpovídají vnitřním předpokladům a vnějším podmínkám.

Rozeznáváme *zaměřenost poznávací*, kdy dítě chce o dané oblasti vědět co nejvíce (čte o ní, vyhledává další zdroje informací.); *zaměřenost sociální* - navazování výběrových kontaktů, kroužky, kluby, soutěže, diskuse; *zaměřenost prakticko prováděcí* - realizace úkonů podporující jeho dovednost (např. shromažďování a třídění sbírky atd.); *zaměřenost hodnotovou* - v zájmu svého zaměření je jedinec schopen přinášet oběti (odřiká si, aby ušetřil na své zájmy, přemáhá lenost a rozpaky.); *životně stylovou zaměřenost* – organizuje si den, plánuje budoucnost, vytyčuje dílčí i vzdálenější cíle v zájmu svého zaměření.

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“ [3]

Pedagogické ovlivňování volného času dětí je cílevědomé a záměrné působení pedagogů, kteří musí respektovat základní principy výchovy ve volném čase. Ty jsou podmínkou jejich účasti.

1/ dobrovolná účast

2/ pestrost

3/ přitažlivost činností

4/ aktivita

5/ odpočinkové zaměření

6/ zájmové zaměření

Působení musí být velmi citlivé a nenásilné.

3.1.4 Vliv zájmových činností na život dětí

Zájmová činnost poskytuje podněty pro rozvoj poznávacích procesů – vnímání, paměti, představivosti, fantazie, myšlení, řeči. Dávají příležitost k samostatnému plánování, k řešení problémů, formulování cílů své činnosti, plánovat, překonávat překážky, hodnotit a srovnávat výsledky své aktivity. V sociálním rozvoji mají důležitou úlohu skupiny, kde děti uspokojují své zájmy a upevňují pozitivní vztahy. Vede děti k samostatnosti, tvořivosti, k společenské aktivitě, uvědomějším úvahám o volbě povolání i k profesní flexibilitě. Vytváří návyk účelně využívat svůj volný čas.

Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací. Rozvíjí osobnost dítěte, působí motivačně i socializačně, umožňuje seberealizaci, plní i úkoly zdravotně hygienické. Dobře vedená zájmová činnost je prostředkem relaxace, odpočinku, duševní i fyzické rekreace a regenerace sil. Přináší hodnoty zdravotní, kulturní, výchovné a vzdělávací, společensko – politické i ekonomické.

Cíl výchovy ve volném čase reaguje na potřeby společenského vývoje a je realizován různými formami. Ty mohou být organizované i spontánní. Pokud volný čas dítěte není vyplňován žádoucími aktivitami, objevuje se sklon k patologickým činnostem jako je například agrese, destrukce, dítě přistupuje k využívání schémat (nahrazuje vlastní zážitky).

Zájmová činnost je součástí vzdělávací soustavy. Školská zařízení dle legislativního vymezení plní poslání tzv. zájmového vzdělávání, což se týká i subjektů nestátních neziskových organizací nebo těch, které pracují na komerčním základě.

Školy a školská zařízení pracují podle školských vzdělávacích programů. Činnost by měla vést k získávání kompetencí.

Kompetence k učení, která by měla vést k možnosti uplatnit získané zkušenosti v praktických situacích.

Kompetence k řešení problémů vede k rozlišování správných a chybných řešení, k vymýšlení nových řešení a k dokončování započaté činnosti.

Komunikativní kompetence je cesta ke kultivované komunikaci a bohaté slovní zásobě.

Sociální a interpersonální kompetence učí děti prosadit se i podřídit se, přijmout kompromis, respektovat jiné, být tolerantní k odlišnostem mezi lidmi.

Činnostní a občanské kompetence učí plánovat, organizovat, řídit, hodnotit, uvědomuje si práva svá i ostatních lidí, dbát na osobní zdraví i zdraví druhých.

Kompetence k trávení volného času – je specifickou oblastí a vede k učení orientace v možnostech trávení volného času, výběru dle vlastních dispozic, rozvíjení svých zájmů, umění říct ne nevhodným nabídkám.

Obsah zájmového vzdělávání je založen na potřebách společnosti a zájmech dětí. Děti se přihlašují k zájmovým aktivitám proto, že chtějí naplnit svůj volný čas, chtějí získat nové dovednosti, rozvíjet svůj zájem a z pohledu rodičů a vychovatelů v DD přistupuje také aspekt sociální.

3.1.5 Subjekty nabízející organizovanou zájmovou činnost

Po roce 1989 se vyvinulo široké spektrum subjektů nabízejících různé typy zájmových činností.

- 1) *Zařízení státní správy a samosprávy* – zákon stanovuje městům a obcím péči o mladou generaci a to především prostřednictvím škol a školských zařízení zřizovanými školskými a právníckými osobami. V základních školách se volný čas dětí naplňuje prostřednictvím kroužků, školních družin a školních klubů. Různé formy zájmových činností pro mládež nabízejí i domovy mládeže, dětské domovy, které rodinnou výchovu

nahrazují v celé její šíři. Střediska volného času jsou otevřenými zařízeními, která provádějí zájmové vzdělávání ve velkém rozsahu druhů a forem.

2) *Nestátní neziskové organizace* – plní nezastupitelnou roli v oblasti nabídky a jsou to např. církevní účelová zařízení, obecně prospěšné společnosti, organizace dětí a mládeže, občanská sdružení, tělovýchovné spolky a další komunální sportovní a kulturní subjekty.

3) *Volnočasové aktivity subjektů pracujících na komerčním základě* – diskotéky, internetové kavárny, posilovny, squash... Volnočasové aktivity nabízejí za úplatu a některé i zájmové vzdělávání formou pravidelné skupinové či individuální činnosti.

3.1.6 Oblasti a organizační formy zájmových činností

Činnosti v zájmovém útvaru nejsou společensky stanovenou povinností, ale jsou dány relativně samostatným rozhodnutím jedince. Tím je vymezen rozdíl mezi školním a zájmovým vzděláváním. Úroveň zájmů je řídicím ukazatelem připravovaných programů a následně postupů při jejich realizaci. Z tohoto důvodu vzniká dostatečný prostor jak pro přístup tak i volbu tempa činnosti. Tato nesporná výhoda zájmového vzdělávání dává možnost vyniknout i dětem, které mají poruchy učení či chování a ve škole jsou outsidersy.

Z organizačních důvodů bývají zájmové činnosti děleny do zájmových oblastí. Toto dělení je i součástí pracovní náplně profesionálních pedagogů volného času např. ve střediscích pro volný čas dětí a mládeže.

Dělení podle organizačních forem zájmových činností:

1. *Pravidelná zájmová činnost* - je uskutečňována v zájmových útvarech.
2. *Příležitostná zájmová činnost*, to jsou besedy, exkurze, vycházky, expedice, soutěže, olympiády aj.
3. *Skupinová činnost* - pro tuto organizační formu práce vytvářejí zařízení podmínky v zájmových útvarech. V kroužcích, souborech, klubech, oddílech.
4. *Individuální uspokojování zájmů* - jedná se o vyšší nabídku spontánních aktivit, lze ji realizovat i hromadnou formou.
5. *Hromadná forma* - např. festivaly, slavnosti, sportovní akce.

Zájmovou činnost lze nabízet:

1. *Organizovanou formou* - s pedagogickým vedením, kdy je stanovený začátek a konec - výlet, schůzka zájmového útvaru.

2. *Spontánní aktivitou* – průběžná nabídka činností relativně bez pedagogického vedení - herna, čítárna, otevřená internetová pracovna, hřiště.

Dělení zájmových činností podle obsahu:

1. *Rukodělné činnosti* - mají vliv na rozvoj manuální zručnosti, osvojení pracovních postupů a rozvíjejí představivost.
2. *Technické činnosti* - existuje zde návaznost na rukodělné činnosti, učí konstrukčním dovednostem, rozvíjejí technickou představivost, smysl pro přesnost.
3. *Přírodovědné zájmové činnosti* - učí základy přírodních věd, vytváří kladný vztah k přírodnímu prostředí a jeho ochraně.
4. *Esteticko-výchovné činnosti* - probouzejí v dětech vztah k estetickým hodnotám, rozvíjejí kreativitu a emocionální stránku osobnosti.
5. *Tělovýchova a sport* - vede k rozvoji fyzické zdatnosti, dochází k sebepoznávání, vychovává k toleranci a zvyšuje psychickou odolnost proti stresu. Soutěživost utvářena nesprávným pedagogickým vedením může přerůst do negativní roviny např. agresivity, anabolika, atd.
6. *Turistika* - je více prvková oblast zájmové činnosti. Spojuje přírodovědné, společenskovední i tělovýchovné prvky.
7. *Společenskovední zájmové činnosti* - rozšiřují znalosti dětí v oblasti společnosti, historie, tradic, folklóru, místopisu, sběratelství a jazykových znalostí.
8. *Počítačová gramotnost* - učí děti počítačovým dovednostem, logickému uvažování, atd. Hrozí zde však návyk na tzv. virtuální drogu.

Každá ze zmiňovaných oblastí se větší měrou podílí na rozvoji určité kompetence, ale tím nejsou opomenuty i všechny ostatní, které se v činnosti prolínají. Cílem pedagogů volného času je nejen dobře zvládnutá odborná náplň zájmových činností, ale i pedagogické ovlivňování dětí včetně rozvoje sociálních kompetencí a posilování prvků participace.

3.2 Volný čas dnešních dětí

Podle výzkumů odborníků z Pardubického kraje tráví volný čas dnešní děti především jako uživatelé volnočasových aktivit, které nabízejí různé organizace, ale přesto asi desetina z nich se každý den „nudí“. Buď se nemají čím zabývat, nebo prostě nechtějí. Asi 30% se nudí několikrát za týden a 56% školáků využívá několikrát týdně (z toho čtvrtina denně) internet, kdy surfují na webu nebo hrají PC hry. Málo oblíbené, podle průzkumu je čtení knihy.

Velmi znepokojující jsou i výsledky výzkumu NEAD 2000, které byly zpracovány pro pardubický kraj a týkaly se problému dostupnosti drog pro mládež.

Marihuanu snadno získá 64,6%, extázi 32,7%, LSD 27,3% a pervitin 24,9% středoškoláků.

Pokud děti a mládež nemají silné a harmonické rodinné zázemí, možnost výběru volnočasových aktivit, mohou začít vyhledávat své vzory, či vybití adrenalinu a celkové uspokojování svých potřeb např. ve vrstevnických skupinách, které lze označit jako „party“ s výraznými sociálně patologickými projevy. Stávají se snadno ovlivnitelným cílem psychicky narušených dospělých osob nebo jsou „pouze „obětmi“ nezájmu rodičů. Následuje výčet oblastí, ve kterých se děti nejčastěji potýkají s problémy:

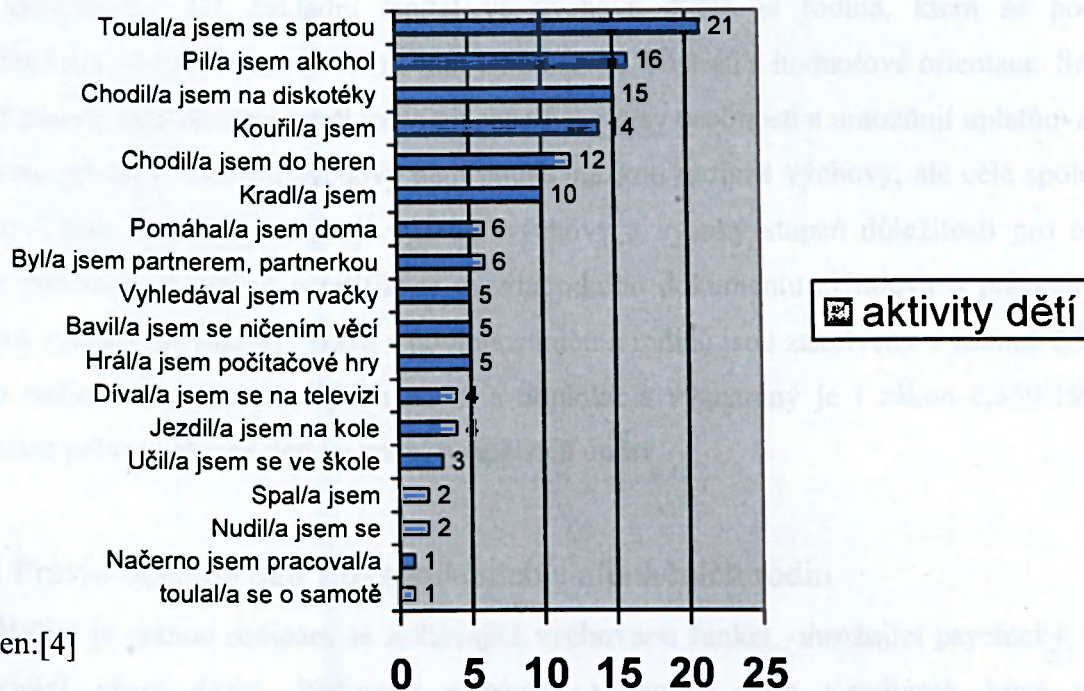
- záškoláctví;
- šikanování;
- užívání návykových látek, včetně alkoholu, kouření, anabolik, léků a dalších;
- kriminalita, delikvence, vandalismu a jiné formy násilného chování;
- xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismus;
- ohrožení mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže;
- komerční sexuální zneužívání dětí;
- syndrom týraných a zneužívaných dětí;
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling);
- sekty a sociálně patologická náboženská hnutí;
- životní styl (škodlivost kouření, pití alkoholu, kanabis, omamné psychotropní látky);
- kvalitní stravovací návyky (nadváha a obezita, bulimie, anorexie, tělesná aktivita);
- virtuální drogy atd.

I tato ohrožená skupina dětí a mládeže má stejné potřeby v oblasti zájmových aktivit jako děti ostatní. Je to smysluplné a aktivní trávení volného času. Otázkou je, zda jim je to umožněno jejich rodinou či legislativou (investice společnosti do zařízení pro volný čas).

S výsledky studie pardubických odborníků koresponduje i výzkum Škoviera, který se zaměřil na aktivity dětí z převýchovných zařízení, u nichž byly dominantní před nařízením ústavní

výchovy nebo uložením ochranné výchovy. Výzkumu se zúčastnilo 27 vybraných dětí z třinácti zařízení. Každé z nich mohlo označit maximálně pět aktivit.

Graf č. 1 Dominující aktivity dětí před příchodem do převýchovného zařízení

Pramen:[4]

Význam zájmových činností v životě všech dětí a zejména dětí z takzvané ohrožené skupiny je dán také svojí funkcí jako prostředek sociálně preventivní, který představuje společenský požadavek na funkci volného času. Z tohoto hlediska mluvíme o kvalitním vyplňování volného času dětí a mládeže jako o nespecifikované prevenci.

3.3 Ústavní výchova

3.3.1 Význam výchovy

Podle Dvořáčka je cílem výchovy: ...“rozvíjet a usměrňovat aktivitu vychovávaného, kultivovat jeho osobnost i jeho vztah ke světu, a tak mu umožnit aktivní a pozitivní začlenění do světa dospělých.“ [5] Základní činitel ve výchově dítěte je rodina, která se podílí na individuálním vývoji dítěte, na formování jeho názorů, postojů a hodnotové orientace. Současně na dítě působí další činitelé, kteří rozvíjejí specifické rysy osobnosti a umožňují uplatňovat různé výchovné přístupy. Priorita výchovy není pouze otázkou rodinné výchovy, ale celé společnosti. Zákony České republiky odrážejí význam výchovy a vysoký stupeň důležitosti pro náš stát. Zájem potvrzuje již přijetí a ratifikace mezinárodního dokumentu „Úmluva o právech dítěte“ a z toho vycházející zákony. Práva a povinnosti dětí a rodičů jsou zakotveny v zákoně č.94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších změn a doplňků a významný je i zákon č.359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších úprav.

3.3.2 Právní ochrana dětí z dysfunkčních a afunkčních rodin

Důležitá je pomoc rodinám se selhávající výchovnou funkcí, ohrožující psychický, fyzický a sociální vývoj dítěte. Příčinami selhávání výchovné péče v rodinách bývá neplnění rodičovských povinností, nesprávné výchovné metody, neochota rodičů přijímat kritiku a odbornou pomoc při výchově nebo nízká úroveň mravních a etických hodnot. To je způsobováno nedostatkem citových podnětů a společných hodnotových zážitků a nedostatkem času věnovaného dětem. Na děti nepříznivě působí např. rozvod rodičů, absence jednoho rodičovského vzoru nebo nové manželství matky, otce.

Prvním krokem při pomoci je Preventivní výchovná péče. Spočívá v poskytování speciálně pedagogických a psychologických služeb dětem žijícím v rodinách, kde selhává rodinná péče. U dětí se vyskytuje riziko poruch chování a narušení sociálního vývoje. Pokud je tato intervence neúčinná a dítě je v rodinném prostředí nadále poškozováno, zajišťuje stát náhradní výchovnou péči. Nejvhodnějším typem je náhradní rodinná výchova – adopce (nezrušitelné osvojení), pěstounská péče nebo specifický typ vesničky SOS, které se však dnes již považují za překonané.

Dětem, které nesplňují podmínky umožňující náhradní rodinnou výchovu je soudem nařízena nebo uložena ústavní nebo ochranná výchova. Důvody jsou výchovné nebo sociální. *Ústavní výchova* je ukládána dětem z rodin s nedostatečnou rodinnou výchovou (afunkční, disfunkční rodina), kdy je výchova dítěte vážně ohrožena nebo kdy rodiče nejsou schopni zajistit jednu ze

základních funkcí rodiny, funkci ekonomickou. Instituce zajišťující ústavní a ochranou výchovu jsou školskými zařízeními.

Ústavní výchova se nařizuje dle Zákona o rodině a Zákona o soudnictví ve věcech mládeže dětem do 18 let. Může být zrušena, pokud pominou důvody, pro které byla nařízena. Nejdéle však do 26 let (z důvodu profesního vzdělávání).

Ochranná výchova je soudem ukládána dětem se závažnými poruchami chování (trestná činnost), selhala-li preventivní výchovná opatření. Dle zákona č. 109/2002 Sb. Nařizuje se jedincům ve věku 12-18 let, podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže dětem do 18 let.

Důvodem uložení ochranné výchovy je buď závažné porušování zákonné normy dětmi mezi 12-15 rokem (dospělému by byl uložen výjimečný trest) nebo již trestně zodpovědnými a ústavní výchova jim je uložena jako alternativní trest (předpokládá se větší účinnost než odnětí svobody). Realizuje se ve speciálních, školských výchovných zařízeních, trvá do 18 let, a pokud nesplnila účel až do 19 let věku dítěte.

Cílem a podmínkou činnosti této rezidenciální výchovy ve školských zařízeních je zajištění základního práva dítěte na výchovu a vzdělání, které vychází z ústavních principů zakotvených ve Sbírce zákonů ČR zák. č. 109/2002 a mezinárodních smlouvách o lidských právech a základních svobodách. Povinností je zajistit podmínky pro rozvoj sebedůvěry, citové stránky osobnosti a aktivní účast ve společnosti.

Za povšimnutí stojí i dobře propracovaná organizační struktura těchto zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, kdy na nejvyšší pomyslné příčce stojí diagnostické ústavy dětské (3-15 let věku) nebo pro mládež (15-18-19 let věku), které plní funkci diagnostickou, vzdělávací, terapeutickou a výchovnou a sociální. Tato zařízení přijímají děti a mládež z terénu, diagnostikují je a podle stupně narušení je umisťují a přemisťují dle volných kapacit do dětských domovů, dětských domovů se školou a výchovných ústavů.

3.4 Dětské domovy

3.4.1 Pojem a charakteristika dětských domovů

Dětské domovy jsou školská zařízení pro děti od 3 do 18 let (z důvodu profesní přípravy až do 26 let). Dětský domov je nejrozšířenější typ zařízení zajišťující ústavní péči. Dětské domovy mají v systému výchovných zařízení specifické postavení, neboť zcela nahrazují rodinné prostředí dětem, které z různých důvodů nemohou vyrůstat v rodině. Poskytují jim výchovné, citové i ekonomické zázemí. Cílem výchovných pracovníků je co nejširší integrace těchto dětí do běžného prostředí ostatních výchovně-vzdělávacích zařízení a vybavení dětí znalostmi vědomostmi a návyky, které jim umožní v dospělosti vést plnohodnotný život.

Tyto subjekty se orientují na děti, které potřebují pomoc, především tehdy, pokud jejich rodiny selhaly ve výchovné funkci a při ohrožení psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte. Kdy jsou porušovány jejich práva.

Známe *dětské domovy rodinného nebo internátního typu*. V obou případech pracují vychovatelky, které by podle Školského zákona 563/2004 Sb., § 16 měly splňovat požadované vzdělání a to vysokoškolské v oblasti pedagogických věd se zaměřením na speciální pedagogiku, nebo vzdělání v programu celoživotního vzdělávání uskutečněném na vysoké škole taktéž se zaměřením na speciální pedagogiku.

Děti jsou zde umístěny na základě soudního rozhodnutí, kdy je nařízena ústavní výchova. Výběrem konkrétního dětského domova, na základě zdravotně sociálního vyšetření, je pověřen diagnostický ústav. V České republice jsou nejrozšířenějším typem koedukovaná zařízení pro děti od 3 do 18 let, popř. do ukončení přípravy na povolání až do 26 let. Jsou zde umístovány děti jak z funkčních, tak disfunkčních rodin. Důvodem může být dlouhodobá nemoc rodičů, osiření dítěte, nedostatečná péče rodičů. Dětské domovy přijímají i nezletilé matky s dětmi.

Základní organizační jednotka se nazývá rodinná skupina, kterou tvoří 6 – 8 dětí. Tyto skupiny jsou většinou heterogenní (pohlaví, věk, rasa, zdravotní stav,...). Pro děti s postižením smyslovým nebo tělesným je vypracován zvláštní program.

Cílem zařízení je přiblížit interiér i každodenní život rodinnému soužití v běžné rodině.

Druhým typem zařízení se zpřísněným výchovným režimem je *dětský domov se školou*. Ústavní zařízení pečuje o děti s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou včetně nezletilých matek a jejich dětí. Jedná se o ty děti, u kterých byla diagnostikována závažná porucha chování nebo přechodná či trvalá duševní porucha a jejich socializace vyžaduje výchovně-léčebnou péči. Z tohoto důvodu nemohou být vzdělávány mimo dětský domov. Pokud pominou důvody, může ředitel zařízení předložit žádost o zařazení dítěte do školy mimo dětský domov. Toto ústavní zařízení přijímá děti od 6 let, svěřenci zde setrvávají do ukončení povinné

školní docházky. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky, z důvodu pokračující závažné poruchy chování vzdělávat mimo zařízení nebo není schopno uzavřít pracovně právní vztah, je zařazeno do výchovného ústavu.

3.4.2 Zajímavé výzkumy

A. Škoviera, autor knihy „Dilemata náhradní rodiny“ se velmi podrobně a z různých úhlů pohledu zabývá touto problematikou. Podává nám informace o šetřeních nejen svých, ale i dalších odborníků z Čech a z dalších zemí s vyspělým systémem sociální péče o děti.

Následující tabulka dokládá vliv nestabilní rodiny jako důvodu zařazení dětí do institucí náhradní rodinné výchovy. Pochází z práce Langmaiera, J. a Matějčka, Z. (1974) a je potvrzena novějšími výzkumy Matějčka, Z., Bubleové, V., Kovařika, J. (1997).

Tabulka č. 1 Stav a funkce rodiny dětí z dětských domovů

Stav a funkce rodiny	Děti ze standardních DD		Děti z RDD
	Věk 1-3 r.; n=112	Věk 4-6 r.; n=145	Věk 12-15r.; n=165
rodina nikdy nevznikla	45%	15%	9%
rodina se rozpadla	20%	50%	51%
rodina úplná, ale neplní svou funkci	26%	28%	27%
rodina úplná	5%	6%	17%
chybějí spolehlivé údaje	3%	1%	-

Pramen: [6]

Legenda: DD – dětský domov, RDD – reedukační dětský domov

Výsledky Americké národní studie dětského zdraví potvrdily, že děti žijící s oběma biologickými rodiči vykazují dvakrát lepší výsledky ve vybraných ukazatelích fyzického zdraví.

Další tabulka vyhodnocuje výskyt problémů zapříčiněných nedostatečnou rodinnou výchovou nebo její úplnou stagnací.

Tabulka č. 2 **Frekvence výskytu problémů**

Typ problému	Oba rodiče	Matka vdaná formálně	Svobodná matka	Matka žijící s nevlastním otcem dítěte
emocionální a výchovné problémy v posledním roce	2,7%	8,8%	4,4%	6,6%
problémy s chováním	3,57%	6,01%	4,60%	6,23%
antisociální chování	0,47%	0,91%	0,78%	0,97%
úzkost a deprese	0,82%	1,41%	0,92%	1,43%
tvrdohlavé chování	1,08%	1,64%	1,20%	1,71%
hyperaktivita	0,72%	1,19%	0,93%	1,29%
závislost	0,26%	0,42%	0,45%	0,37%
konflikty s vrstevníky	0,14%	0,28%	0,24%	0,30%

Pramen: [7]

Popis tabulky: výskyt problému ve skupinách s odlišným rodinným pozadím.

Americká národní studie dětského zdraví realizovaná na 17 110 dětech ve věku od narození do sedmnácti let.

3.5 Základ úspěšné výchovné práce s dětmi a mládeží v ústavní péči

Předpokladem úspěšné práce pedagogických pracovníků dětských domovů je jejich osobní přístup k dětem. Základem je pozitivní navázání vzájemného vztahu, promyšlené plánování a strukturování vztahové dimenze a osobní příklad vychovatele. Tuto skutečnost lze vyjádřit schématem z knihy *Pedagogika volného času* J. Pávkové a kol.

„Schéma výchovy prostřednictvím vztahu

Setkání→zaujetí osobností vychovatele→*navázání vztahu*, v němž mladý člověk poznává *hodnoty* reprezentované vychovatelem→*přijímá je*, žije podle nich→nakonec je schopen předávat hodnoty dále.“ [8]

Vzájemný vztah také ovlivňuje přiměřenost sociální opory. Podle Marádové sociální opora poskytovaná vychovatelem dodává dítěti z dysfunkční rodiny a sirotkovi pomoc, kterou poskytují lidé druhému jedinci v zátěžové situaci. Sociální oporou mu je tato situace ulehčována.

Jednou z možností, jak navázat pozitivní vztah, je poskytnout dítěti sociální oporu a dále harmonicky rozvíjet a kultivovat jeho osobnost pravidelnou zájmovou činností v dětských domovech. Význam pravidelné zájmové činnosti jako prostředku výchovy a vzdělávání není vymezen pouze odbornou literaturou, ale jeho uskutečňováním v praxi pedagogickými pracovníky.

4 Výzkumná část

4.1 Dotazníková šetření na téma: „Pravidelná zájmová činnost dětí v dětských domovech internátního nebo rodinného typu“

Cílem výzkumné části bakalářské práce bylo zjistit, v jaké míře zasahuje pravidelná zájmová činnosti do života dětí umístěných v dětských domovech, zda pedagogové dětských domovů v rámci výchovy ve volném čase a výchovy k volnému času tuto volnočasovou sféru podporují a existuje-li mezi vychovatelem a dítětem zpětná vazba, která je vzájemně obohacuje.

4.1.1 Sestavení dotazníku

Při volbě výzkumné metody jsem vycházela z cíle bakalářské práce. Formou dotazníkového šetření, do problematiky pravidelné zájmové činnosti dětí v dětských domovech považuji za neoptimálnější provést sondu. Postup při sestavování otázek byl určován dílčími cíli. Ty byly formulovány do následujících otázek, tj. Do jaké míry jsou děti z DD informovány o možnostech využívání volného času? Jakou roli v jejich volbě hrají pedagogové? Využívají děti nabídky a v jaké míře? Volí děti spíše zájmovou činnost nabízenou přímo v DD, či organizovanou jinými subjekty? Existuje zpětná vazba mezi vychovatelem dětských domovů a jejich svěřenci? Využívají pedagogové DD zákazu docházky dětí do zájmových útvarů jako formu trestu za neplnění jejich povinností?

Odpovědi respondentů byly vyhodnoceny statistickým rozbořem. Objasňují daný problém „Zjistit, zda pedagogové DD v rámci výchovy k volnému času a výchovy ve volném čase podporují u dětí jeho efektivní využívání se zaměřením na pravidelnou zájmovou činnost.“ S těmito informacemi je dále pracováno. Potvrzením nebo vyvrácením vlastních pracovních hypotéz je možné se vyjádřit k dané problematice.

Respondenty dotazníkového šetření jsou děti z dětských domovů ve věku 9 -15 let.

Forma dotazníku byla volena tak, aby v případě nepochopení položené otázky respondenti pochopili její význam z možností nabízených odpovědí. Přestože zájmy dětí jsou ovlivněny nejen věkem, ale i pohlavím, nepokládala jsem otázku, zda se jedná o chlapce či dívku, a to z důvodu zjišťování celkové situace podpory pedagogů dětí při výchově k volnému času a ve volném čase viz příloha č. 4. Při sestavování dotazníku jsem také velmi ocenila zkušenosti získané při vykonávání pedagogické praxe v Dětském domově v Litoměřicích, kdy mě zástupkyně paní ředitelky seznámila s realizací výchovně vzdělávacích cílů v podmínkách dětského domova, který počtem dětí patří k menším DD.

4.1.2 Volba věku respondentů, výběr dětských domovů k dotazníkovému šetření

Při dotazníkovém šetření jsem se zaměřila na děti školního věku 9-15 let. Protože jsem chtěla, aby odpovědi respondentů nebyly ovlivněny pohledem jejich vychovatelů, posunula jsem dolní věkovou hranici ze 7 na 9 let, z důvodu jejich psychické vyspělosti a úrovně získaných dovedností při školní docházce v oblasti čtení a psaní. Tato věková hranice byla volena také z hledem k ontogenetickému vývoji dítěte, kdy můžeme rozčlenit vývoj zájmů do určitých vývojových období.

Předškolní věk 3-6 let – převažuje zájem o činnost samu, první kamarádství až koncem období – nestálá, náhodná. Neschopnost samostatného výběru zájmové činnosti.

Mladší školní věk 6-11 let – zájmy nejsou ještě rozlišeny, k výběru je nutné předkládat činnosti s měnícím se obsahem i prostředím, významným motivačním prvkem je dychtivost po všem novém, chuť a nadšení, které jsou typické pro tento věk. Objevuje a zkouší, zájmy jsou krátkodobé. Proto je nutné umožnit orientaci v hlavních zájmových oblastech, kdy činnost usměrníme na obecně zaměřené okruhy činností.

Starší děti – střední školní věk 11-15 let - s věkem se zájmy prohlubují a specializují, dochází k uvědomělejšímu výběru specializovanějších zájmových činností, ale je nutné soustavné podněcování, rozvíjení a usměrňování vytvářejících se zájmů rozmanitými prostředky (společenské a individuální potřeby).

Dospívající – starší školní věk 15-18 let, event. 20 let - zájmy prožívají intenzivně, věnují jim mnoho času, ty mohou přesahovat vědomostmi a dovednostmi obsah školní výuky. Rozvíjení a usměrňování zájmových činností je jeden z předpokladů profesní orientace a flexibility. Problémem je, že se mládež ve věku 15-18 let nerada sdružuje v organizovaných vrstevnických skupinách. Zde je účinnější nabídka spontánních aktivit.

Aby průzkum v oblasti pravidelné zájmové činnosti byl objektivní, oslovila jsem všechny dětské domovy v Ústeckém kraji. Se spoluprací na dotazníkovém šetření souhlasilo sedm DD z osmi DD, viz příloha č. 3. Také jsem požádala ředitele oslovených institucí o vyjádření k této problematice z pohledu pedagogů.

4.2 Rozbor a vyhodnocení jednotlivých bodů dotazníku

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 111 respondentů. Odpovědi byly vyhodnoceny statisticky. V průvodním slově je vysvětlena volba položených otázek, jejich význam pro splnění cíle bakalářské práce a je celkově zhodnocen výsledek statistického rozboru. Některé statistické rozborů jsem pro větší přehlednost doplnila grafy.

1) Máš nějaký volný čas?

Statistický rozbor:

Ano:	108
Ne:	3

V uspořádání dne dnešních dětí a mladých lidí vzniká prostor pro svobodnou volbu činností a aktivit. Proto je nutné uvést, že první otázka „Máš nějaký volný čas“ byla položena záměrně jako výchozí bod pro děti při vyplňování dotazníku. Měla je uvést do problematiky, které se dotazníkové šetření týká.

Přestože jsem se snažila v úvodu dotazníku dětem přiměřeným způsobem vysvětlit pojem „volný čas“, tři děti odpověděly, že volný čas nemají, ale další odpovědi jednoho z nich svědčí o opaku. V tomto případě se spíše jedná o nepochopení významu daného pojmu.

Pedagogicky vzdělaný jedinec chápe volný čas jako dobu, ve které sám rozhoduje o svých činnostech, volí takové aktivity, které ho těší, u kterých odpočívá, relaxuje. Ovšem také chápe tento pojem jako dobu, kdy může rozvíjet své schopnosti formou individuálního vzdělávání např. ve hře na hudební nástroj nebo navštěvovat zájmové činnosti v institucích, které organizují volný čas dětí a mládeže.

Ale děti mohou považovat docházku do zájmového útvaru nebo jiné formy zájmových činností za určitou povinnost. A to přesto že si tyto činnosti vybírají většinou samy a nabízený program je zajímavý. Důvodem mohou být určitá pravidla, která je nutné dodržovat – pravidelná docházka, určený vymezený čas, kdy aktivity probíhají, organizovaná činnosti vychovatelem atd. Z tohoto důvodu předpokládám, že jedno dítě nesprávně pochopilo význam položené otázky.

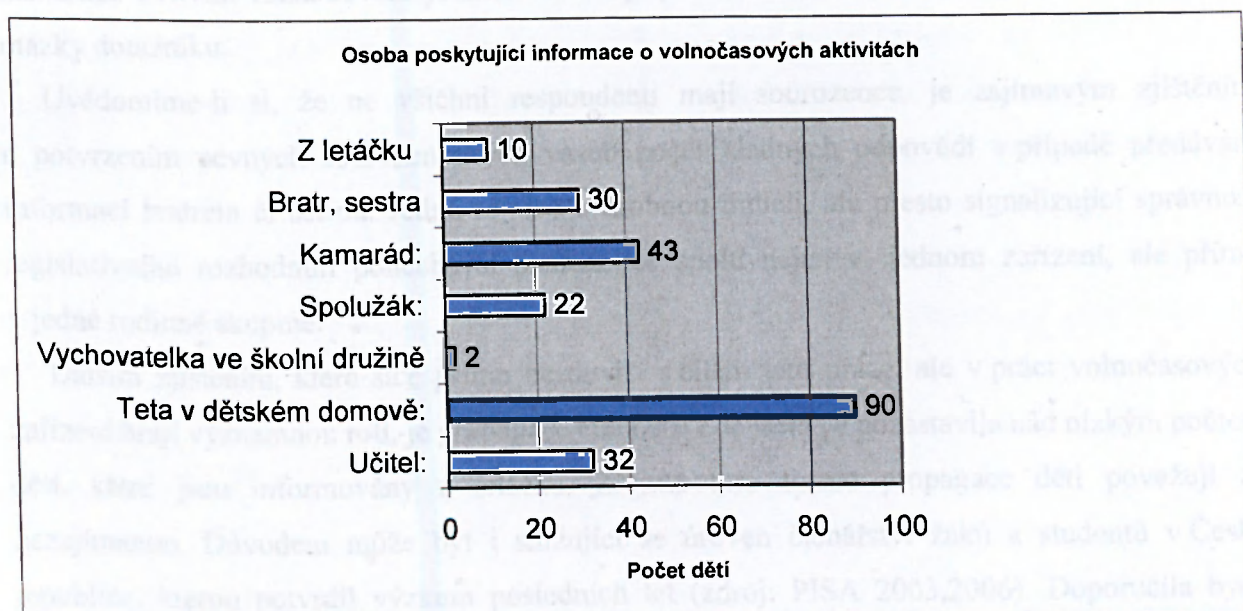
Přesto že tři děti odpověděly záporně, lze vyhodnotit statistický rozbor první otázky jako kladný. Pisatelé spíše nepochopili význam slova „volný čas“. Byl tak potvrzen můj předpoklad, že všechny děti disponují určitou dobou v průběhu dne, kterou nazýváme volným časem, a jsou vhodnými respondenty dotazníkového šetření.

2) Poradil ti někdo, co všechno můžeš dělat ve volném čase?

Statistický rozbor:

Učitel:	32
Teta v dětském domově:	90
Vychovatelka ve škol. družině:	2
Spolužák:	22
Kamarád:	43
Bratr, sestra	30
Z letáčku:	10

Graf č. 2 Osoba poskytující informace o volnočasových aktivitách

Pramen: vlastní zpracování

Statistickým rozбором druhé otázky již mohu plnit některé dílčí úkoly mé bakalářské práce, tedy odpovědět na otázky 1) Do jaké míry jsou děti z DD informovány o možnostech využívání volného času? 2) Jakou roli v jejich volbě hrají pedagogové? Odpovědi na obě otázky jsou velmi uspokojivé.

Informovanost dětí o možné místní nabídce pravidelné zájmové činnosti je 100%, ať už se jedná o jakékoliv zdroje či více zdrojů.

Předpokládala jsem zodpovědný přístup pedagogických pracovníků dětských domovů k této problematice. Což se potvrdilo. Převažující osobou, která nechápe význam výchovy k volnému

času pouze jako prázdný pojem, ale naopak přikládá této činnosti značnou váhu, je právě pedagog pracující v dětském domově. Výsledky statistického rozboru potvrzují, že „tety a strejdové“ v DD si uvědomují velký význam pedagogického ovlivňování volného času dětí, jako citlivého vedení ke kvalitnímu volnému času svých svěřenců. Třetí nejvyšší hodnotou jsou učitelé – pedagogové, kteří jsou odborně erudovaní a volný čas dětí chápou jako jednu z priorit, která harmonicky rozvíjí osobnost dítěte, podporuje rozvoj schopností a zájmů a plní i funkci preventivní. Ovšem překvapivá byla odpověď týkající se vychovatelů školních družin. Zde se objevily značné rezervy a nedostatky ve výchovné práci těchto pedagogů.

Pro děti v tomto věku je přirozená potřeba sdružovat se do neformálních vrstevnických skupin. Avšak u dětí z dětských domovů, které nemají pevné rodinné zázemí, je tato potřeba ještě výraznější. Ani nejlepší péče pedagogů v dětských domovech nemůže nahradit lásku rodičů. Proto tyto děti své psychické potřeby lásky, pochopení a vstřícnosti uspokojují v jiných sociálních svazcích. To nám dokládá i statistický rozbor dané dotazníkové otázky, kdy názor kamaráda ovlivnil rozhodování jedince ve 43 případech. Je to druhá nejvyšší hodnota druhé otázky dotazníku.

Uvědomíme-li si, že ne všichni respondenti mají sourozence, je zajímavým zjištěním a potvrzením pevných sourozeneckých vazeb počet kladných odpovědí v případě předávání informací bratrem či setrou. Jedná se sice o drobnou indicii, ale přesto signalizující správnost legislativního rozhodnutí ponechávat sourozence spolu nejen v jednom zařízení, ale přímo v jedné rodinné skupině.

Dalším zjištěním, které sice přímo nesouvisí s cílem této práce, ale v práci volnočasových zařízení hrají významnou roli, je propagace činnosti. Zde jsem se pozastavila nad nízkým počtem dětí, které jsou informovány z letáčků. Zřejmě tuto formu propagace děti považují za nezajímavou. Důvodem může být i snižující se úroveň čtenářství žáků a studentů v České republice, kterou potvrdil výzkum posledních let (zdroj: PISA 2003,2006). Doporučila bych organizacím, aby se nad tímto problémem hlouběji zamyslely a hledaly nové cesty v oblasti propagace. Např. dnes je pro děti atraktivní práce na PC. To znamená, že každé volnočasové zařízení by mělo mít své vlastní webové stránky, kde lze mimo jiné zveřejňovat pozvánky na akce nebo informovat o zájmových útvarech včetně fotodokumentace. Zajímavý by byl průzkum názoru veřejnosti.

3) Chodíš na nějaký zájmový kroužek?

Statistický rozbor:

Ano: 104

Ne: 6

Jedno dítě na tuto otázku neodpovědělo.

Tato otázka již směřuje k organizované formě využívání volného času dětí, kdy pravidelná zájmová činnost působí na jedince nejen motivačně, ale i socializačně a preventivně. Socializační a preventivní funkci zájmové činnosti považují v případě dětí z dětských domovů za velmi důležitou. Ale nesnižují ani její další funkce. Tyto děti často pocházejí z prostředí, kde byla věnována nedostatečná pozornost jak jejich výchově, tak i vzdělání. Pravidelná zájmová činnost jim může významně pomoci při rozvoji poznávacích procesů, učí děti plánovat, řešit problémy, překonávat překážky, stanovovat si cíle, reálně se hodnotit i regenerovat síly jedince.

Stanovený dílčí úkol bakalářské práce je orientován na zodpovězení otázky „Zda děti nabídky využívají a v jaké míře?“ Respondenti odpověděli, že zájmový útvar, z celkového počtu oslovených 111 dětí, navštěvuje 104 dotázaných a pouze 6 do žádného zájmového útvaru nechodí. Jedno dítě na tuto otázku neodpovědělo, ale další část dotazníku opět vyplňovalo. V podstatě lze tuto odpověď vyhodnotit jako velmi uspokojivou, což je podloženo statistickým rozbohem.

Přesto bych pedagogům v dětských domovech doporučila, aby dětem, které se do žádných pravidelných aktivit nezapojují, věnovali zvýšenou pozornost. Důvodem je pozitivní vliv zájmových činností na harmonický rozvoj osobnosti. Citlivým a trpělivým přístupem by měly zodpovědné osoby tyto děti dovést ke správné volbě některé z nabízených pravidelných zájmových činností.

4) Jak často chodíš na schůzky zájmového kroužku?

Statistický rozbor:

Děti, které nechodí do žádného ZÚ: 6

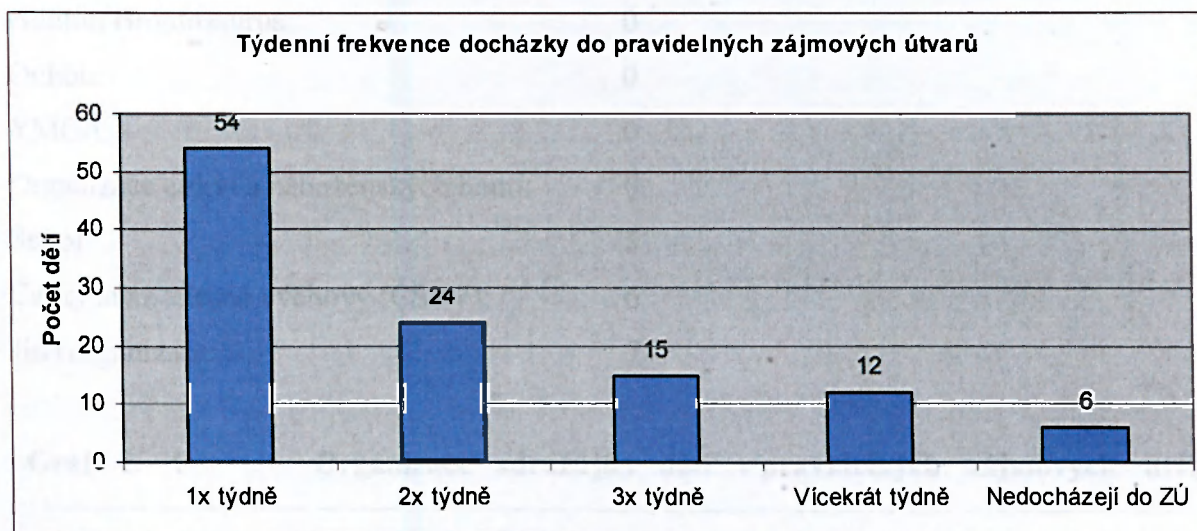
1 x týdně: 54

2 x týdně: 24

3 x týdně: 15

Vícekrát týdně: 12

Graf č. 3 Týdenní frekvence docházky do pravidelných zájmových útvarů

Pramen: vlastní zpracování

Tímto bodem dotazníku se vracím k problematice míry využívání volnočasových aktivit, konkrétně pravidelné zájmové činnosti – frekvence schůzek, počet ZÚ. Zde musí pedagog, který dětem napomáhá ve výběru „kroužku“, brát v úvahu, kolik volného času děti mají. Přestože denní režim je nastaven pro děti určitého věku stejně, vyskytují se zde individuální zvláštnosti jedinců. Typickými problémy dětí v dětských domovech jsou adaptační obtíže a nedostatek samostatnosti a vytrvalosti. Ty lze odstranit pouze „mravenčí prací“ pedagogů, kteří na základě zjištěných příčin vypracovávají odborné postupy jejich odstranění. A to může být důvodem individuálních rozdílů dětí v rozsahu jejich volného času. Volbou ZÚ nesmí být narušeny další dílčí úkoly, které DD plní, jako je např. příprava na vyučování. Naopak musí být v souladu se všemi specifickými úkoly. Že tomu tak skutečně je, napovídají čísla statistického rozboru této otázky.

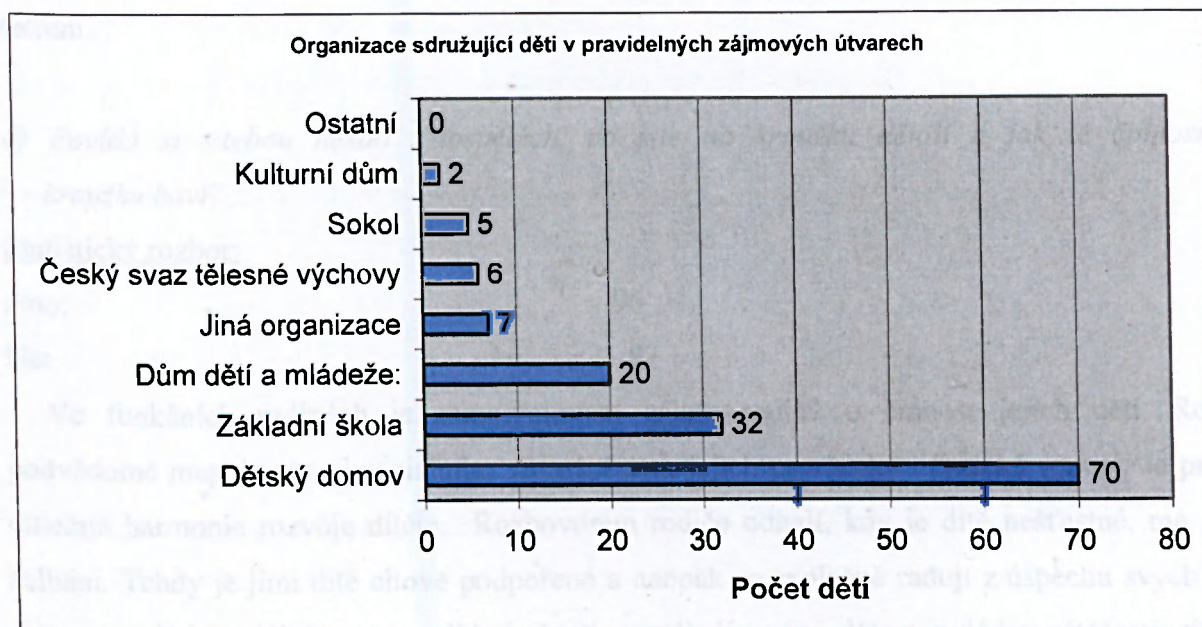
Nejčastěji dochází děti do zájmových útvarů (kroužků, souborů, klubů, oddílů, kurzů) 1x týdně a další vícečetnost docházky do ZÚ má sestupnou tendenci.

5) Jakou organizací je zájmový kroužek organizován?

Dětským domovem:	70
Domem dětí a mládeže:	20
Základní školou:	32
Pionýrem:	0
Junákem:	0

Kulturním domem:	2
Českou tábornickou unií:	0
Hnutím Brontosaurus:	0
Duhou:	0
YMCA:	0
Organizace církví a náboženských hnutí:	0
Sokol:	5
Český svaz tělesné výchovy (ČSTV):	6
Jiná organizace:	7

Graf č. 4 Organizace sdružující děti v pravidelných zájmových útvarech

Pramen: vlastní zpracování

Po roce 1989 došlo u nás k obnovení demokratických poměrů. Toto uvolněné politické ovzduší umožnilo vznik či obnovu činnosti rozmanitých sdružení mládeže. Dnešní děti mají bohatou volbu organizací, které jim mohou nabídnout pestrý seznam volnočasových aktivit i formou pravidelné zájmové činnosti.

Z profesionálního hlediska se ovšem zaměřuji především na školské instituce, kde tvorbu kvalitní nabídky činností pro volný čas dětí a mládeže mají v rukou pedagogicky vzdělaní a odborně erudovaní pracovníci.

„Voli děti spíše zájmovou činnost nabízenou přímo v DD či organizovanou jinými subjekty?“
To je otázka, kterou lze statistickým rozbohem tohoto bodu dotazníkového šetření zodpovědět. Odpověď zní ano, respondenti volí v 99,4% zájmové útvary organizované dětskými domovy.

Na druhém a třetím místě jsou také školská zařízení, tj. základní školy a domy dětí a mládeže. Těmito výsledky je podtržen význam školských zařízení v oblasti tvorby podmínek výchovy dětí ve volném čase.

Pokud by některý čtenář chtěl poukázat na místní podmínky jednotlivých dětských domovů, je nutné dodat, že dotazníkového šetření se zúčastnily jak děti z menších měst (Lipová, Dlažkovice), kde mohou mít volbu ZÚ v různých organizacích značně zúženou, tak děti z dětských domovů umístěných ve velkých městech, např. Most, Zatec, Litoměřice. Touto pestrostí vzorku respondentů jsem se snažila zajistit objektivnost výsledků dotazníkového šetření.

6) *Povídá si s tebou někdo z dospělých, co jste na kroužku dělali a jak tě činnost na kroužku baví?*

Statistický rozbor:

Ano: 96

Ne: 9

Ve funkčních rodinách je samozřejmostí zájem rodičů o činnost jejich dětí. Rodiče podvědomě mapují rozvoj sociálního vnímání dětí, jejich psychický i fyzický rozvoj. Je pro ně důležitá harmonie rozvoje dítěte. Rozhovorem rodiče odhalí, kdy je dítě nešťastné, má pocit selhání. Tehdy je jimi dítě citově podpořeno a naopak se společně radují z úspěchu svých dětí. Jsou pro děti sociální oporou, lidmi, kteří pomáhají svým dětem zvládat zátěžové situace každodenního života a ti kdo s nimi sdílí i jejich štěstí.

Pro pedagogicky vzdělaného jedince může být rozhovor jedním z diagnostických prostředků. Pedagog má možnost sledovat rozvoj dítěte či zaznamenává varovné signály naznačující patologické změny v jeho psychickém vývoji. Rozhovor na téma volný čas, dává vychovateli jedinečnou příležitost ke sledování rozvoje a změn v sociálním vnímání dítěte. Lze sledovat stádium rozvoje komunikace, názorů, postojů a citů. Vývoj sociální komunikace mezi jedinci a jejich vztahy. A naopak jsou rozhovorem (zájmem) s dospělým uspokojovány psychické potřeby dítěte, jako jsou např. potřeba bezpečí, náklonnosti, radosti, může být uspokojována potřeba poznávací i sociální. Tato fakta podtrhují význam zpětné vazby mezi dítětem a dospělým. To je také důvodem, proč jsem do dotazníku zařadila otázky týkající se sociálních vztahů mezi vychovatelem a dítětem. Stát poskytuje dětem zařazeným do ústavní výchovy

dostatečnou materiální podporu, ale psychické potřeby člověka může uspokojit opět pouze člověk.

V této části dotazníku se prozatím nedozvíme, kdo z dospělých si s dětmi povídá, ale ujasníme si, kolika dětem tato opora dospělých chybí, kolik dětí je vyřazeno ze zájmu dospělých. A i kdyby se jednalo o jediné dítě, je to problém, který stojí za zamyšlení. Jsou tu antipatie mezi dítětem a dospělým? Je dítě nadměrně uzavřeno do sebe? Jak k dítěti proniknout? 91,4% respondentů dotazníkového šetření odpovídalo, že mají dospělou osobu, které se mohou svěřit se svými zážitky a pocity. Ovšem 8,6% dětí odpovědělo záporně. Doporučila bych pedagogickým pracovníkům DD se těmto dětem více individuálně věnovat, popřípadě provést pohovor s psychologem.

7) Kdo si s tebou z dospělých o kroužku povídá?

Zde byl proveden statistický rozbor z konkrétních písemných odpovědí dětí.

Statistický rozbor:

Pedagogové v dětském domově „ tety a strejdové“: 91

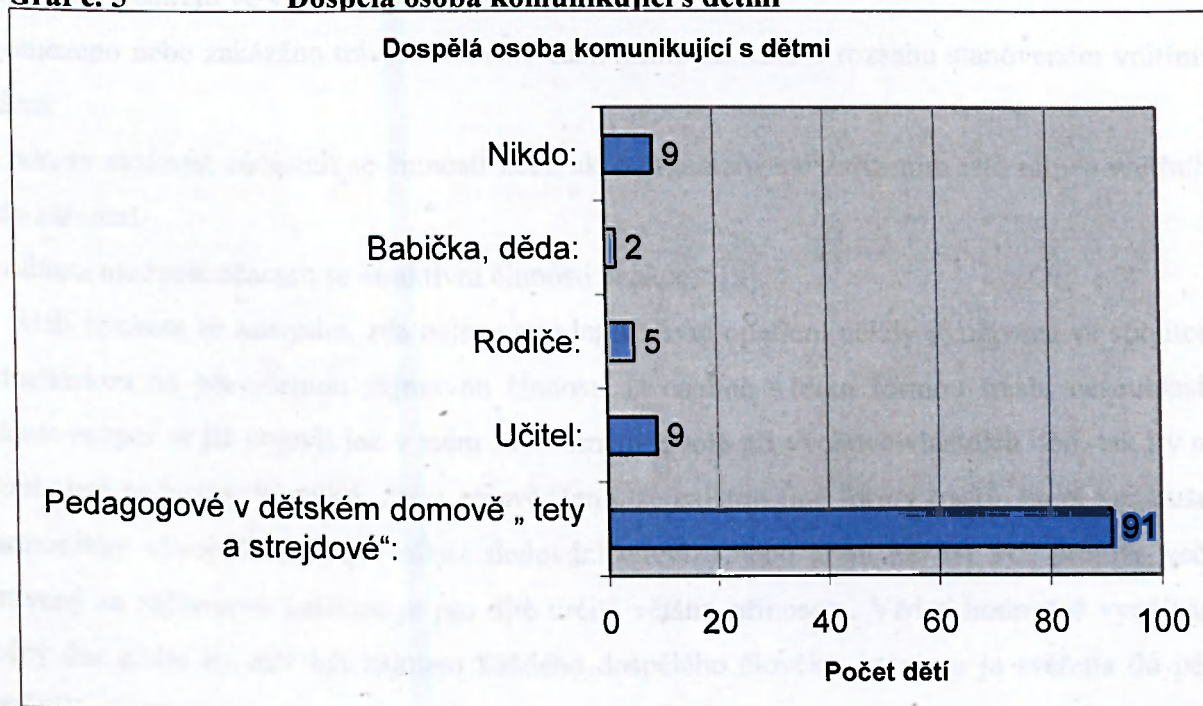
Učitel: 9

Rodiče: 5

Babička, děda: 2

Nikdo: 9

Graf č. 5 Dospělá osoba komunikující s dětmi

Pramen: vlastní zpracování

Existuje zpětná vazba mezi vychovateli dětských domovů a jejich svěřenci? Důvodem takto formulované otázky je význam sociálních vztahů mezi dospělým a dítětem viz otázka dotazníku číslo 6. Statistický rozbor této otázky potvrzuje, že pedagogičtí pracovníci v dětských domovech si uvědomují význam různých forem kontaktů s dětmi, v tomto případě společných rozhovorů. Že zde existuje zpětná vazba mezi dětmi a vychovateli. Přesto je zde malá skupina dětí, které z nějakého důvodu s dospělými nekomunikují. Jak jsem se již zmínila v bodu 6, je to skutečnost, která zasluhuje hlubší zamyšlení vychovatelů v dětském domově, možná i pomoc etopeda, psychologa či psychiatra.

Z odpovědí dětí lze vyčíst, že pedagogičtí pracovníci dětských domovů nejsou jedinými dospělými, se kterými si děti povídají. V odpovědích se objevují i rodinní příslušníci, i když ve značně malé míře. Ale pro děti, které nevyrostají v přirozeném sociálním prostředí, může být tento zájem blízké osoby velkým přínosem v jejich dalším psychickém vývoji.

8) *Byl/a jsi někdy potrestán/a za neplnění povinností či nekázeň zákazem docházky na kroužek?*

Statistický rozbor:

Ano: 26

Ne: 66

13 dětí neodpovědělo.

Otázku „Byl/a jsi někdy potrestán/a za neplnění povinností či nekázeň zákazem docházky na kroužek?“, jsem zařadila do dotazníku po prostudování Sbírky zákonů 109/2002 Zákon o ústavní výchově, „Opatření ve výchově § 21 odst. 1

c) omezeno nebo zakázáno trávení volného času mimo zařízení v rozsahu stanoveném vnitřním řádem,

d) odňata možnost zúčastnit se činnosti nebo akce organizované zařízením nad rámec vnitřního řádu zařízení,

e) odňata možnost účastnit se atraktivní činnosti či akce,“ [9].

Měli bychom se zamyslet, zda nejsou tato legislativní opatření někdy využívána ve spojitosti s docházkou na pravidelnou zájmovou činnost. Já osobně s touto formou trestu nesouhlasím a tento rozpor se již objevil jak v mém soukromém životě při výchově vlastních dětí, tak i v mé dlouholeté pedagogické praxi. Jsem přesvědčena, že existují jiné formy trestů, které nenarušují harmonický vývoj dítěte např. zákaz sledování televize nebo hraní her na PC, protože večer strávený se zajímavou knížkou je pro dítě určitě větším přínosem. Vždyť hodnotně využívaný volný čas dítěte by měl být zájmem každého dospělého člověka, kterému je svěřena do péče nezletilá osoba.

Protože kladně na tuto otázku odpovědělo 28,2% odpovídajících respondentů, což je skoro třetina těchto dětí, pokládám tento stav za nevyhovující. Doporučila bych vychovatelům dětských domovů více přemýšlet o vhodnosti druhu uloženého trestu vzhledem k významu plnohodnotně prožívanému volnému času jejich svěřenců.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že šest dětských domovů organizuje zájmové útvary ve svých zařízeních a umožňuje dětem i výběr zájmových útvarů jiných organizací. Jeden dětský domov využívá pouze nabídky místních organizací. To ovšem nelze považovat za nedostatek z důvodu neznalosti místních podmínek. Pokud DD umožňuje svým svěřencům rozvoj schopností a uspokojování zájmů jinou organizační formou zájmových činností nebo děti mohou docházet do zájmových útvarů jiných institucí a organizací, napomáhá DD realizovat právo dětí, aktivní účasti na činnostech volného času.

4.2.1 Shrnutí dotazníkového šetření

- Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 111 dětí ve věku 9-15 let ze 7 dětských domovů Ústeckého kraje
- Všechny děti disponují určitým volným časem
- Všechny děti byly nějakým způsobem informovány o možnostech využívání volného času
- Nejčastěji respondenti označili jako zdroj informací pedagogické pracovníky DD
- Do zájmového útvaru dochází 104 dětí ze 111 dětí
- Nejčastěji docházejí děti do zájmového útvaru 1x týdně
- Celkově respondenti volí zájmové útvary především z nabídky školských zařízení
- Největší zájem projevují děti o zájmové útvary organizované dětskými domovy
- Ne všechny dětské domovy provozují vlastní zájmové útvary
- 91,4% dětí má možnost si o svých zážitcích z pravidelné zájmové činnosti pohovořit s dospělým člověkem
- Nejbližší dospělou osobou, se kterou si děti povídají, jsou pedagogové z dětských domovů
- Pedagogové dětských domovů využívají v 28,2% případech represivního výchovného prostředku formou zákazu docházky do zájmových útvarů.

4.2.2 Potvrzení nebo vyvrácení pracovních hypotéz a možnost využití výsledků výzkumné práce v pedagogické praxi

Hypotézy (předpoklady)

- 1) Možnosti využívání volného času dětí jsou dnes velmi bohaté a pozitivní vliv na harmonický rozvoj celé osobnosti dítěte při jeho kvalitním vyplnění je již vědecky prokázaným jevem. Proto předpokládám, že zvláště pedagogové v DD tuto výchovnou oblast neopomíjejí a přikládají jí velký význam.
- 2) Součástí jejich výchovného působení je přehled o možnostech využívání volného času svých svěřenců v místě působení.
- 3) Nabídka zájmových útvarů, kroužků, souborů organizovaných přímo v DD je nedílnou součástí výchovné práce pedagogů pracujících v DD.
- 4) Pro dítě je důležité si o svých zážitcích, úspěších i neúspěchu s někým promluvit, poradit se, najít cestu jak pokračovat dál a zde by měla existovat zpětná vazba mezi dítětem a jeho vychovatelem. Předpokládám, že tato část výchovné práce je pedagogy částečně opomíjena.

Statistickým rozbohem odpovědí respondentů mladšího a středního školního věku a z praxe pedagogů DD vyplývá, že si význam volného času pedagogičtí pracovníci DD plně uvědomují. Vedou děti k hodnotnému využívání volného času a záměrně využívají příznivého vlivu pravidelné zájmové činnosti na jejich svěřence. *Tím je potvrzena moje hypotéza: „Možnosti využívání volného času dětí jsou dnes velmi bohaté a pozitivní vliv na harmonický rozvoj celé osobnosti dítěte při jeho kvalitním vyplnění je již vědecky prokázaným jevem. Proto předpokládám, že zvláště pedagogové v DD tuto výchovnou oblast neopomíjejí a přikládají jí velký význam.“*

Dotazníkovým šetřením se potvrdilo, že právě vychovatelé DD mají největší podíl na informovanosti jejich svěřenců o možnostech využívání volného času, konkrétně pravidelné zájmové činnosti, a to v 90 případech ze 111. Tuto skutečnost mohu doložit i vyjádřením pedagogů, kteří pokládají zájmovou činnost za jednu z nejschůdnějších cest naplnění výchovně vzdělávacích cílů. *Hypotéza, že „součástí výchovného působení pedagogů v DD je přehled o možnostech využívání volného času svých svěřenců v místě působení,“ je potvrzena jak statistickým rozbohem odpovědí dětí z dětských domovů, tak i sdělením jejich vychovatelů.*

Respondenti dotazníkového šetření preferují zájmové útvary organizované dětskými domovy. Tuto možnost označilo 70 dětí z celkového počtu 111 dětí. Můj výzkum ovšem také potvrdil skutečnost, že zájmové útvary nejsou organizovány všemi dětskými domovy. Jeden dětský

domov řeší pravidelnou zájmovou činnost svých svěřenců docházkou do zájmových útvarů organizací ve městě, kde DD sídlí. *Tím je vyvrácena moje hypotéza: Nabídka zájmových útvarů, kroužků, souborů organizovaných přímo v DD je nedílnou součástí výchovné práce pedagogů pracujících v DD.*

V dotazníkovém šetření tuto skutečnost nepovažuji za nedostatek, a to z důvodu neznalosti místních podmínek. Jestliže je v dětských domovech dětem umožňován rozvoj schopností a uspokojování zájmů jinou organizační formou zájmových činností, nebo děti mohou docházet do zájmových útvarů jiných institucí a organizací a je-li těmito aktivitami DD realizováno právo dětí na aktivní účast v činnostech volného času, nelze hovořit o zanedbání ze strany dětského domova. Rozhovorem s paní zástupkyní ředitele DD v Litoměřicích jsem zjistila, že tento DD naplňuje výchovu volným časem dle svých podmínek (malý počet umístěných dětí, organizační a personální zajištění). Neorganizují pravidelnou zájmovou činnost přímo v dětském domově, ale pravidelná zájmová činnost je uskutečňována v DD jinou organizační formou. Děti, které chtějí rozvíjet své zájmy systematicky, mohou docházet do zájmových útvarů dětských organizací a institucí ve městě.

Otázka č. 6 a 7 v dotazníkovém šetření směřovala právě k potvrzení nebo vyvrácení poslední hypotézy bakalářské práce, ale své opodstatnění pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy má i dotazníková otázka č. 8. Mým předpokladem bylo, že *pro dítě je důležité si o svých zážitcích, úspěších i neúspěchu s někým promluvit, poradit se, najít cestu, jak pokračovat dál, a zde by měla existovat zpětná vazba mezi dítětem a jeho vychovatelem. Předpokládám, že tato část výchovné práce je pedagogy částečně opomíjena.*

Právě prostřednictvím rozhovorů o činnosti dětí ve volném čase má vychovatel možnost sledovat rozvoj a změny vývoje dítěte jak mentální, psychické tak i fyzické. Tyto poznatky umožní pedagogovi plánovat výchovné postupy a včas diagnostikovat případné negativní projevy dítěte. A naopak dospělý svým zájmem uspokojuje psychické potřeby dítěte. Této vzájemné komunikaci říkáme zpětná vazba.

Statistickým rozborem dotazníkové otázky č. 6 jsem zjistila, že 8,6% oslovených dětí chybí zájem dospělé osoby, protože se jedná skoro o jednu desetinu respondentů, považují tento stav za neuspokojivý a potvrzují svůj předpoklad, že *tato část výchovné práce je pedagogy částečně opomíjena.*

Tento nedostatek ve výchovné práci vychovatelů DD z hlediska významu zpětné vazby je závažný. Problém v navázání vztahu na bázi vzájemné důvěry může ovlivňovat i fakt, že vychovatelé DD zákaz docházky na pravidelnou zájmovou činnost využívají, jako represivní výchovný prostředek, což potvrdilo 28,2% respondentů. Tyto negativní výsledky jsou částečně

kompensovány výsledky statistického rozboru otázky č. 7, kdy 91 dětí z celkového počtu 111 má důvěru ve své vychovatele a jsou jim ochotni svěřit své radosti i starosti a spoléhají se na jejich podporu.

Tyto pracovní hypotézy, jejich potvrzení či vyvrácení, potvrdily, že práce pedagogických pracovníků je velmi kvalitní, oblast volného času není opomíjena a naopak je ceněna vychovateli jako účinný výchovný prostředek. Přesto jsem metodou dotazníkového šetření v jejich výchovné práci shledala určité nedostatky, odůvodnila jsem, proč některé výsledky statistického rozboru považuji za nedostatečné a doporučila jsem způsob a postup při jejich nápravě.

Tato doporučení by měla pedagogy DD upozornit na jedince:

- kteří se z nějakého důvodu nezapojují do pravidelné zájmové činnosti. Tyto děti vyžadují individuální přístup a doporučuji s nimi pracovat nenásilnou formou v rámci výchovy k volnému času a výchovy ve volném čase.
- kteří nejeví zájem o rozhovor se svými vychovateli a neexistuje tu zpětná vazba mezi dítětem a dospělým. Tento stav může signalizovat varovný signál vysílaný dítětem zařazeným do ústavní péče, a proto je nutné si těchto projevů všimnout a dále s tímto dítětem pracovat (zjistit příčinu a pracovat na její odstranění).

Volit s rozvahou represivní výchovné prostředky.

- volba by měla být ovlivněna jeho výsledným pozitivním dopadem na trestaného jedince. Zákaz docházky na pravidelnou zájmovou činnost jsem označila jako nevhodný. Důvodem je nesporně pozitivní vliv zájmových aktivit na harmonický rozvoj osobnosti jedince. Také dochází ve výchovné práci vychovatelů k rozporu, který vzniká při pedagogickém ovlivňování volného času dětí. Svoji výchovnou činností se pedagog snaží vést dítě k jeho efektivnímu využívání a následným zákazem tohoto typu je narušena důvěra dítěte k předchozím slovům a činům pedagoga, kdy zdůrazňoval význam volného času dětí.

Využití těchto doporučení by mělo vést k odstranění slabých míst ve výchovné práci pedagogických pracovníků dětských domovů.

4.3 Doplnění dotazníkového šetření názorem pedagoga

4.3.1 Písemná vyjádření pedagogů

O krátké vyjádření k pravidelné zájmové činnosti byli požádáni pedagogičtí pracovníci všech oslovených dětských domovů. Celkem jsem získala názor čtyř zařízení. Tři dětské domovy se vyjádřily písemně a ve čtvrtém Dětském domově v Litoměřicích byl proveden osobní rozhovor s paní zástupkyní ředitele p. Badinkovou.

Ústředním mottem pedagogů dětských domovů je že „Dítě, které si hraje, nezlobí“. Pedagogičtí pracovníci podporují všechny formy volnočasových aktivit, jako jsou prodejní jarmarky, sportovní soutěže, hudební a taneční přehlídky, včetně pravidelné zájmové činnosti. Děti získávají cenné zkušenosti a prezentací výsledků si zvyšují své sebevědomí. Vlastní činnost má blahodárný vliv na jejich duševní rozpoložení. V případě dětských domovů, kde jsou umístěny také děti s lehkou mentální retardací, podle vyjádření pana ředitele DD Dlažkovice, je zájmová činnost jednou z nejschůdnějších cest naplnění výchovně vzdělávacích cílů. Zájmovou činností se vychovatelé dětských domovů snaží předcházet sociálně patologickým jevům, snižuje se hyperaktivita některých dětí a řeší se touto cestou i etopedické a psychické problémy dětí.

Vychovatelé dětských domovů jsou zároveň i vedoucími četných zájmových útvarů, které nabízejí činnost v oblasti hudební, pracovní, výtvarné, tělovýchovné i dramatické.

Někteří vychovatelé popsali ve svém vyjádření pozitivní vliv určitých zájmových činností na své svěřence v kroužcích, jež vedou.

Např. *Zájmový útvar aranžérský* – u dětí je rozvíjeno estetické cítění, je zdokonalována zručnost, zejména jemná motorika. U dětí s lehkou mentální retardací se tato činnost stává výchovně léčebnou. Vyvolává větší duševní klid a zvyšuje sebevědomí, má pozitivní vliv na psychické a etopedické problémy dětí. Slouží jako prostředek primární prevence, je nespecifickou primární prevencí, která podporuje harmonický rozvoj celé osobnosti dítěte.

Zájmový útvar sportovní – tento útvar je zaměřen v letních a jarních měsících na jízdu na kole a v zimě na pěší turistiku po okolí DD v Českém středohoří. Pohybem je zvyšována tělesná kondice dětí a vycházkami je rozvíjena i oblast rozumová a poznávací. Poznávají přírodní krásy, historické památky a je aktivně rozvíjen pozitivní vztah k přírodě. Pohybová aktivita velmi dobře působí na děti s etopedickými problémy a je velmi dobrou prevencí sociálně patologických jevů (kouření, drogy, virtuální drogy, agrese, kriminalita atd.)

Zájmový útvar hudební – jsou rozvíjeny hudební schopnosti a dovednosti, hlasová kultura, melodické a harmonické cítění, smysl pro rytmus, rozvoj paměti, představivost, fantazie a pohybová kultura. Tím, že se děti účastní různých přehlídek, jarmarků a soutěží, kde zaujímají

přední místa, se posiluje jejich sebevědomí, mají možnost pozitivního sebehodnocení. Programy pro ústavy a další zařízení v blízkém okolí, se učí děti vcítit do problému jiných lidí a zvyšuje se jejich schopnost empatie (silně postižené děti, senioři...).

Obsah těchto vyjádření potvrzuje velký zájem pedagogických pracovníků dětských domovů o plnohodnotné využívání volného času jejich svěřenců. Chápu zájmové činnosti dětí jako aktivity, kterými jsou cílevědomě uspokojovány a rozvíjeny individuální potřeby, zájmy a schopnosti dětí, rozvíjejí se kladné mezilidské vztahy. Silně ovlivňují harmonický rozvoj osobnosti a důležitým hlediskem je pro vychovatele i zájmová činnost jako výchovný prostředek ke správné společenské orientaci dětí.

4.3.2 Rozhovor s pedagogickou pracovnící Dětského domova v Litoměřicích

Denní režim dětí mladšího a středního školního věku je uzpůsoben tak, aby v odpoledních hodinách vznikl prostor pro volnočasové aktivity. Po obědě a přípravě na vyučování, přibližně od 15,00 do 17,30 se mohou děti věnovat vycházkám, zájmovým kroužkům v jiných zařízeních, nebo si vybírají zájmovou činnost nabízenou pedagogy v DD.

Tento dětský domov neorganizuje pravidelnou zájmovou činnost, ale umožňuje dětem docházet do kroužků jiných organizací. Zájmová činnost je připravována pro děti spíše formou příležitostnou a to tak, že vychovatel každé rodinné skupiny připraví zájmové odpoledne zaměřené na výtvarnou, tělesnou, pracovní, dramatickou, hudební výchovu, nebo turistiku. Zajímavé činnosti jsou připravovány pro zájemce i o víkendech (posilovna, výlety, plavání, účast v soutěžích hudebních, tanečních, recitačních atd.).

Organizační forma pravidelné zájmové činnosti se zde neosvědčila, protože se jedná o dětský domov s nízkým počtem klientů. Děti mladšího a středního školního věku je jedenáct. Kroužky byly početně velmi málo zastoupené. Také pravidelnost kroužků z organizačních a personálních důvodů nebylo možné zajistit. Proto dětský domov svým svěřencům připravuje již zmíněná zájmová odpoledne. Výhodou je naprostá dobrovolnost. Dětem, které chtějí své zájmy rozvíjet systematicky, je umožněno docházet do zájmových kroužků jiných organizací. Nejvíce využívají nabídky DDM Rozmarýn (trampolíny, moderní tanec, flórbal) a sportovních klubů (fotbal, Tai-chi). Podle slov paní zástupkyně ředitele je pravidelná zájmová činnost umožněna všem jejich svěřencům dle zájmu a také vychovatelé podporují rozvoj talentovaných dětí, které jsou svěřeny do rukou odborníků např. v základní umělecké škole.

Děti jsou k výběru nějaké aktivity motivováni svými vychovateli. Každoročně jsou do DD zasílány nabídky činnosti různých organizací nebo je dítě informováno z jiných zdrojů. Tehdy si vychovatelé o těchto nabídkách s dětmi povídají. Velmi zajímavý je i nově zavedený motivační

system. Ten je uskutečňován za finanční podpory Nadace srdce na dlani. Děti jsou k dodržování vnitřního řádu, větším výkonům ve škole a zapojování do zájmových aktivit motivovány přidělováním bodů. Každé školní pololetí probíhá slavnostní vyhodnocení za přítomnosti zástupců nadace. Děti s nejvyšším počtem získaných bodů získávají certifikát vystavený na určitou finanční částku, za kterou si mohou koupit např. oblečení, CD, knihu... Při výběru zájmových činností nejsou děti nijak výrazně omezovány, volba ZÚ je na nich. Hlavním kritériem je zájem dětí. Důraz je kladen na skutečnost, že se dítě nesmí přetěžovat. V žádném případě nerozhodují známky ve škole.

Potom následuje asi měsíční zkušební doba, kdy se děti rozhodují, zda odborný obsah ZÚ odpovídá jejich představám a zda zvládají přípravu na vyučování. Potom je uhrazen poplatek za ZÚ a děti jsou vedeny vychovateli k pravidelné docházce.

Každý vychovatel se i nadále zajímá o činnost dětí. Zjistí podmínky stanovené pro docházku dětí, účastní se vystoupení nebo závodů dětí, povídá si s nimi o tom, co na kroužku dělaly. Pochválí je za úspěchy, podpoří při neúspěchu a motivuje k další činnosti. Vychovatel má, ale naopak možnost při kontaktu s dětmi sledovat změny v jejich vývoji, např. charakterové rysy – dominance. Ve větším kolektivu vrstevníků se učí žít v rovnocenných vztazích s ostatními, kteří jsou jiní než on a se kterými musí vyjít. Učí se sociálními dovednostem, které využívá i v dalším životě.

Na otázku proč pedagogové DD podporují volnočasové aktivity dětí, odpověděla paní zástupkyně ředitele, že se z jejich pohledu nejedná pouze o náplň práce stanovenou legislativou, ale především má každé dítě právo účastnit se činností, které mu přinášejí potěšení, bohaté zážitky. Oceňují význam zájmových činností na rozvoj osobnosti dítěte. Tyto činnosti příznivě působí na duševní, rozumovou a tělesnou stránku jedince. A u dětí z dysfunkčních rodin, kterým byla nařízena ústavní výchova, má velký význam i socializační a preventivní.

Pokud děti poruší vnitřní řád DD, jsou voleny různé formy trestů, jako je zákaz vycházky, zákaz sledování televize, ale v žádném případě se zákazy netýkají pravidelné zájmové činnosti. Pedagogové vedou děti k plnění pravidel, která jsou přihlášením k pravidelné zájmové činnosti dána. Jedním z nich je také pravidelná docházka. Pokud by vychovatelé využívali tohoto druhu trestu, došlo by ke střetu výchovných zájmů.

5 Doporučení pedagogům dětských domovů pro jejich další praxi v oblasti výchovy ve volném čase a výchovy k volnému času

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že volný čas dětí je jednou z priorit v dětských domovech. Pedagogové si jeho významy tedy výchovný, vzdělávací, preventivní, socializační i zdravotně výchovný uvědomují a slouží jim jako prostředek k harmonickému rozvoji osobnosti dětí.

V uspořádání dne dětí a mladých lidí DD vzniká dostatečný prostor pro svobodnou volbu činností a aktivit.

Výchova k volnému času je pojem, kterému pedagogové pracující v dětských domovech přikládají velký význam. Výsledky statistického rozboru potvrzují, že v DD se k pedagogickému ovlivňování volného času dětí vychovatelé staví zodpovědně, děti jsou vedeni ke kvalitnímu využívání volného času.

Zájemové útvary nenavštěvuje pouze šest dětí z celkového počtu oslovených dětských domovů. V podstatě je tento stav uspokojivý. *Přesto bych pedagogům v dětských domovech doporučila, aby dětem, které se do žádných pravidelných aktivit nezapojují, věnovali zvýšenou pozornost. Citlivým a trpělivým přístupem by měli vychovatelé tyto děti dovést ke správné volbě některé z nabízených pravidelných zájmových činností. Důvodem je pozitivní vliv zájmových činností na harmonický rozvoj osobnosti.*

Nejčastěji docházejí děti do zájmových útvarů (kroužků, souborů, klubů, oddílů, kurzů) 1x týdně a další vícečetnost docházky do ZÚ má sestupnou tendenci. Předpokládám, že při výběru počtu zájmových útvarů napomáhají dětem pedagogové dle individuálních zvláštností jejich svěřenců a z toho plynoucích rozdílů v rozsahu jejich volného času.

Pedagogičtí pracovníci DD připravují kvalitní nabídku činností pro volný čas dětí a mládeže. Zaměřují se nejen na možnosti jiných subjektů, ale organizují pravidelnou zájmovou činnost i ve svých školských zařízeních, které děti dávají přednost.

Význam zpětné vazby mezi pedagogem a dítětem považují za zásadní. Přestože pouze 8,6% respondentů odpovědělo, že si s dospělým nepovídají, je nutné se nad tímto problémem zamyslet. *Doporučila bych pedagogickým pracovníkům DD se těmto dětem více individuálně věnovat, zjistit příčiny a vypracovat systematický individuální plán na jejich odstranění. Pokud*

by se jednalo o závažnější problém, doporučila bych spolupráci s odborníky – etoped, psycholog, psychiatr.

Téměř třetina respondentů již byla vychovateli potrestána zákazem docházky na pravidelnou zájmovou činnost. Přestože toto výchovné opatření není v rozporu s platnou legislativou, zásadně s touto formou trestu nesouhlasím. Hodnotně využívaný volný čas dítěte by měl být zájmem každého dospělého člověka, kterému je svěřena do péče nezletilá osoba. *Proto bych doporučila pedagogům DD zvážit jiné formy trestů, které nenarušují harmonický vývoj dítěte.*

6 Diskuse

6.1 Témata diskuse, jako podnět pro vlastní publikační činnost budoucích studentů, ale i profesionálních pedagogických pracovníků

V této kapitole je popsán složitý proces formulace cíle bakalářské práce, vytýčení řešeného problému a volba vhodné výzkumné metody, kterou bylo možné tento problém řešit. Je zde upozorněno na chyby, které znemožňovali správně uchopit dané téma. Tyto chyby se staly motivačním prvkem pro důkladnější zamyšlení nad zadaným tématem a regulovaly další směr a možnosti, které zadané téma „Mimoškolní zájmová činnost u dětí v dětských domovech“ nabízelo. Chtěla bych také upozornit na vstřícný přístup pedagogů DD ke zpracování mé bakalářské práce.

Dalším zajímavým tématem diskuse je jistě porovnání teoretických informací s výsledky dotazníkového šetření a praktickými zkušenostmi profesionálních pracovníků dětských domovů.

Tato témata jsem zařadila do diskuse proto, že získané poznatky mohou být přínosem pro budoucí autory bakalářských prací, ale i pro autory odborné pedagogické literatury.

6.1.1 Vývoj volby cíle a metodiky bakalářské práce

Bakalářská práce, její cíl a metodika, procházela pozvolným vývojovým procesem. Původně jsem se chtěla zaměřit na výzkum, který by odhalil rozdíly ve způsobu využívání volného času dětí z dětských domovů a dětí z funkčních rodin. Při promýšlení tématu a postupu jeho zpracování jsem postupně narážela na problémy spojené s původním záměrem. Zvolené téma bylo těžko uchopitelné z několika důvodů. Především pojem *volný čas* je velmi široké téma, které bylo nutné zúžit na určitou formu volnočasových aktivit. Protože pracuji v domě dětí a mládeže, zaměřila jsem se na formu organizovanou a zvolila jsem pravidelnou zájmovou činnost. Tuto činnost považuji za stěžejní v nabídkách volnočasových zařízení. Systematicky obohacuje a rozvíjí schopnosti a zájmy dětí a je významným výchovně vzdělávacím prostředkem, který napomáhá jedinci k harmonickému rozvoji jeho osobnosti. Dalším problémem bylo vytipování skutečně funkčních rodin. Podle odborné literatury je pojem vymezen jasně a srozumitelně. *Funkční rodina* plní všechny základní funkce – ekonomicko - zabezpečovací, biologicko - reprodukční (sexuální), socializačně – výchovnou a emocionální. Ale jak se mohu přesvědčit, že vytipovaná rodina je skutečně funkční? Vždyť nikdo nepřizná, že

v jeho soukromí jsou i problémová místa. Tato skutečnost mě přiměla upustit od původního záměru.

Svoji pozornost jsem zaměřila přímo na děti z dětských domovů a výchovnou práci jejich vychovatelů. Volný čas dětí byl zúžen a specifikován na pravidelnou zájmovou činnost a ve výchovné práci pedagogů jsem se zaměřila na výchovu k volnému času a výchovu ve volném čase. Také mne zajímalo, do jaké míry pedagogičtí pracovníci projevují zájem o individuální prožívání volného času svých svěřenců a zda poznatky z rozhovorů dokáží využít ve své pedagogické praxi. Tento aspekt výchovné práce nemohly posoudit děti, které se staly respondenty mého dotazníkového šetření. Proto jsem oslovila i samotné pedagogy dětských domovů. Po zkontaktování s pedagogickými pracovníky, konkrétně s řediteli těchto zařízení, mě velmi příjemně překvapil jejich zájmem a ochota zapojit se do mého dotazníkového šetření. Vstřícný přístup a vysokou erudovanost v oboru potvrdily jimi zasláné zprávy o činnosti i provedený osobní rozhovor s pedagogem dětského domova.

Materiál, který mi poskytli respondenti i pedagogičtí pracovníci, obsahoval dostatek informací ke kvalitnímu zpracování bakalářské práce.

6.1.2 Porovnání teoretických informací z literatury a jiných dostupných zdrojů s pracovními postupy využívanými v praxi

Metodou dotazníkového šetření bylo zjištěno, že denní režim dětí v dětských domovech umožňuje dostatečný prostor pro svobodnou volbu zájmových činností dětí. Pojem volný čas a souvislosti s ním spojené, nejsou pouze několik odstavců v učebnici Pedagogika volného času, ale skutečnou součástí dnešních dětí a samozřejmě i dětí umístěných do ústavní výchovy. Volný čas děti využívají jinak než dospělí. Více se věnují svým zájmům v organizované formě, a protože zatím nemají představu, která činnost jim umožní dostatečnou seberealizaci, je nutné jejich volbu pedagogicky ovlivňovat. Výchova k volnému času je závislá na věku, mentální a sociální vyspělosti dětí. Tyto informace z literatury potvrzují i vyjádření pedagogů v dětských domovech.

Volba volného času zahrnuje i volbu prostředí.

Pobyt dětí v dětských domovech je dotován státem, který legislativně vymezuje a finančně dotuje oblast péče o dítě. Tyto finance jsou využity i na výchovnou oblast týkající se volného času dětí. Přesto nelze pokrýt všechny zájmové aktivity jako je např. hokej. Přesto je dětem umožněno prožívat svůj volný čas hodnotněji a kvalitněji než by některým mohli nebo chtěli, poskytnou jejich vlastní rodiče.

Z hlediska sociologické a sociálně psychologické je volný čas dle odborné literatury (J. Pávková a kol.) i vyjádření vychovatelů DD velkým přínosem k vytváření mezilidských vztahů, kompenzuje vliv problémových rodin, z kterých děti přišly, podporuje osvojování sociálních dovedností ve formálních i neformálních skupinách.

Děti z dysfunkčních rodin přicházejí do dětských domovů s nesprávnými návyky životosprávy, což je potvrzeno výzkumy, které popisuje A. Škoviera v knize Dilemata náhradní výchovy. V dětských domovech se děti učí režimu dne a své místo v něm má i volný čas dětí. Jeho hodnotné využívání má pozitivní vliv na zdraví dětí. Volnočasovými aktivitami dochází k podpoře zdravého tělesného a duševního vývoje. Pokud jsou konané dobrovolně, vhodně motivované a usměrňované, působí na rozvoj všech stránek osobnosti – tělesných, duševních vlastností a soc. vztahů.

Pedagogům DD není neznámý pojem z odborných statí např. z knihy Pedagogika volného času J. Pávkové a kol., „výchova ve volném čase“. Tehdy dospělé osoby zodpovědné za výchovu svěřené nezletilé osoby výchovně působí v části jeho života, o níž dítě relativně svobodně rozhoduje. Také pojem „výchova pro volný čas“, jehož prostřednictvím dochází k utváření, rozvíjení a kultivaci dovednosti a schopnosti, motivaci a kompetencí potřebných pro hodnotovou realizaci volného času. Ze statistického šetření vyplývá, že právě vychovatelé DD informují o možnostech využívání volného času, konkrétně pravidelné zájmové činnosti.

Organizovaná forma využívání volného času, v tomto případě pravidelná zájmová činnost, působí na jedince nejen motivačně. Velký význam pedagogové DD přikládají především funkci socializační a preventivní. To je dáno především dysfunkčním prostředím, ze kterého přichází velká část dětí. Pravidelná zájmová činnost pozitivně napomáhá rozvoji poznávacích procesů, učí děti plánovat, řešit problémy, překonávat překážky, stanovovat si cíle, reálně se hodnotit i regenerovat síly jedince. To odpovídá informacím, které na přednášce „Práce se sociálně patologickými jevy ve škole“ podala E. Marádová.

Děti mají možnost volit zájmové útvary jak organizované vychovateli v dětských domovech, tak jinými organizacemi, které se zabývají naplňováním volného času dětí a mládeže. Při sestavování dotazníku jsem vycházela z odborné literatury podle B. Hofbauera. Děti skutečně mají velké možnosti volby organizací, které po „sametové revoluci“ obnovily svoji činnost nebo vznikly nově a doplnily současnou dětskou volnočasovou scénu. Z dotazníkového šetření vyplývá, že největší podíl na kvalitní výchově volným časem mají školské instituce. Organizace zmiňované v odborném tisku jako je Pionýr, Junák, Česká tábornická unie, Hnutí Brontosaurus, Duha, YMCA, Organizace církví a náboženských hnutí nebyly respondenty ani

v jednom případě označeny. To může vést k předpokladu, že tyto organizace nejsou pro děti již atraktivní a oslovují jen malý vzorek populace.

Přestože všechny dětské domovy neorganizují pravidelnou zájmovou činnost přímo v dětském domově, ale pravidelná zájmová činnost je uskutečňována v DD jinou organizační formou, mohou děti systematicky rozvíjet své zájmy v zájmových útvarech dětských organizací a institucí ve městě. Jedná se o zařízení státní správy a samosprávy, nestátní neziskové organizace i subjekty pracující na komerčním základě. Tato informace potvrzuje aktuálnost rámcového vymezení subjektů, nabízejících zájmovou činnost dětem a mládeži podle J. Pávkové a kolektivu a kolektivu autorů „Studie sektoru nestátní neziskových organizací v Pardubickém kraji“.

Současná praxe pedagogických pracovníků dětských domovů odpovídá požadavkům legislativy (Školský zákon) a naplňuje požadavek práva dítěte aktivní účasti na činnostech ve volném čase podle Úmluvy o právech dítěte, viz příloha č. 2.

V teoretické části bakalářské práce hovořím o nutnosti plánování a strukturování výchovné dimenze (J. Pávková a kol.) a o sociální opoře, která má podle E. Marádové velký význam pro lidi v krizových situacích.

Jestliže si uvědomíme situaci dětí umístěných do ústavní výchovy, pak sociální opora poskytovaná pedagogy DD svým svěřencům je významnou součástí jejich výchovné práce, je psychickou schopností jednotlivců. Děti přicházející z dysfunkčních rodin, mají zkušenosti s negativními volnočasovými aktivitami, trpí psychickými i fyzickými problémy, jsou sirotky, překonávají adaptační obtíže a hledají útočiště a pocit bezpečí u jiných dospělých osob mimo rodinu. Negativní vliv dysfunkční rodiny na rozvoji osobnosti dítěte je znám i z odborné literatury (Z. Helus, J. Pávková a kol., A. Škoviera).

Vhodným výchovným prostředkem, především u dětí s nařízenou ústavní výchovou, se jeví právě zájmové aktivity uskutečňované například formou pravidelné zájmové činnosti. Její pozitivita jsem popsala v teoretické části a potvrzují je ve svém vyjádření i pedagogové dětských domovů.

Bohužel při vyhledávání vhodné literatury ke zpracování bakalářské práce jsem narazila na značný problém. V nabídce odborné literatury chybí kniha, která by se uceleně zabývala problematikou dětských domovů a kde by byl věnován volnému času dětí z DD dostatečný prostor vzhledem k jeho významu z hlediska výchovy a vzdělávání. Jediným titulem, se kterým jsem mohla pracovat, byla kniha „Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech“ Hrdličková, V. a Pávková, J. z roku 1987.

7 Závěr

Cílem bakalářské práce je zjištění podílu pravidelné zájmové činnosti na životě dětí umístěných v dětských domovech. Zároveň zjistit, zda pedagogové dětských domovů v rámci výchovy k volnému času a výchovy ve volném čase podporují u dětí jeho efektivní využívání se zaměřením na pravidelnou zájmovou činnost.

V části literární rešerše jsem se snažila čtenáře uvést do problému a vysvětlit základní pojmy *ústavní výchova, dětské domovy, zájmová činnost*. Tyto pojmy byly dále rozvinuty a uvedeny do dalších souvislostí s nimi spojených. V praktické části jsem se zaměřila na problematiku pravidelné zájmové činnosti v dětských domovech a podporu pedagogů dětských domovů při tvorbě a organizaci volného času dětí jim svěřeným. Podpora vychovatelů byla ověřena i z hlediska jejich osobního zájmu o činnost dětí. Je zde zdůrazněn význam zpětné vazby vzhledem k negativním zkušenostem těchto dětí před příchodem do dětského domova. Rozhovorem (zájmem) s dospělým jsou uspokojovány psychické potřeby dítěte, jako jsou např. potřeba bezpečí, náklonnosti, radosti. Dále může být uspokojována potřeba poznávací i sociální. A naopak pedagog může tento kontakt využít jako diagnostický prostředek. Má možnost sledovat rozvoj dítěte či zaznamenává varovné signály naznačující patologické změny v jeho psychickém vývoji. Rozhovor na téma volný čas dává vychovateli jedinečnou příležitost ke sledování rozvoje a změn v sociálním vnímání dítěte, stádium rozvoje komunikace, názorů, postojů a citů.

Metodou dotazníkového šetření, jehož respondenty byly děti dětských domovů Ústeckého kraje, bylo možné prokázat, že hodnotně prožívaný volný čas dětí je jednou z priorit pedagogických pracovníků DD. Hlavní podíl na kvalitním využívání volného času dětí, v rámci výchovy k volnému času i výchovy ve volném čase, mají právě pedagogové DD. K rozvoji schopností a uspokojování zájmů dětí dochází formou organizované zájmové činnosti, ke které patří i pravidelné zájmové činnosti. Ta je organizována jak dětskými organizacemi a institucemi v místě působení DD, tak přímo v dětských domovech, které jsou respondenty preferovány. Z hlediska osobního zájmu vychovatelů o činnost dětí byly zjištěny určité nedostatky, ale přesto jsou „ tety a strejdové „ dospělou osobou, které se děti nejvíce svěřují, řeší s nimi problémy a radují se ze svých úspěchů.

Proto hodnotím podíl pravidelné zájmové činnosti na životě dětí v DD jako významnou součást jejich volného času. Dospělou osobou, která má největší vliv na plnohodnotné využívání volného času dětí z dětských domovů, jsou právě pedagogové dětských domovů. Součástí jejich

výchovné práce je i schopnost naslouchat dětem a následně informace zpracovat tak, aby byly prospěšné při výchovné práci

Přes toto kladné hodnocení celkové situace dané problematiky, jsem ve výchovné práci pedagogů dětských domovů v rámci výchovy k volnému času a výchovy ve volném čase i v jejich osobním přístupu k dětem odhalila několik slabých míst.

Tyto nedostatky jsem identifikovala a zároveň odůvodnila, v čem spatřuji hlavní negativní dopad a navrhla postup řešení.

Přínos mé bakalářské práce, pro další pedagogickou praxi pedagogů dětských domovů, spatřuji především ve výsledcích dotazníkového šetření. Statistickým rozbohem bylo možné vyhodnotit podíl pravidelné zájmové činnosti ve volném čase dětí z DD a postoj pedagogických pracovníků k této významné části jejich života. Zhodnocením výsledků dotazníkového šetření a zvážením jejich významu jsem vyvodila doporučení pro pedagogickou praxi vychovatelů dětských domovů, která by měla napomoci tuto výchovnou práci zkvalitnit.

Jsem přesvědčena, že náročnou práci vychovatele v dětském domově nemůže vykonávat každý. Dobrým pedagogem nemusí být bezpodmínečně člověk se vzděláním, které odpovídá požadavkům na tuto pracovní pozici. Člověk na svém místě by se neměl řídit pouze rozumem, ale i city. Neocenitelným psychickým a morálním předpokladem je značná dávka filantropie až altruismu. Také by měl umět oddělit pracovní problémy od soukromých tak, aby nedocházelo k narušení pracovních povinností, ale ani vlastních rodinných vztahů. Přesto musí neustále přemýšlet, jaké pracovní postupy volit individuálně pro jednotlivé děti. Promyšlený postup je velmi důležitý, protože si musíme uvědomit, že mnohé děti ve svém prozatím krátkém životě, již zažily „nepěkné“, frustrující okamžiky, které si často neumíme ani představit.

Použité zdroje

BADINKOVÁ, RADKA. Dětský domov a Školní jídelna, Čelakovského 8, Litoměřice. 10. 2. 2009

FRIEDL. A. Školské zákony: Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých pozdějších zákonů. Část I., Hlava II., Díl 2 Získávání odborné kvalifikace pedagogických pracovníků § 16, 17 nebo 22 odstavec 2. Stav k 1. 5. 2005 Praha: Eurounion, 2005. ISBN 80-7317-043-4

FRIEDL. A. Školské zákony: Zákon o výkonu ústavní výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Část I., Hlava I., Účel a působnost školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči § 1. Část II., Hlava II., Dětský domov § 12, Diagnostický ústav § 5-11, Hlava V., Práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení, ředitele zařízení a osob odpovědných za výchovu § 20. Stav k 1. 5. 2005 Praha: Eurounion, 2005. ISBN 80-7317-043-4

HÁJEK, B. Nástin metodiky vedení zájmových činností: distanční texty. Praha: Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1

HELUS, Z. Osobnost a její vývoj: distanční texty. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-125-7

HRDLIČKOVÁ, V., PÁVKOVÁ, J. Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakl., n. p., 1987. SNP 4-92-18/1

HOFBAER, B. Děti, mládež a volný čas. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5

MARÁDOVÁ, E. Práce se sociálně patologickými jevy ve škole. (přednáška) Praha: Pedagogická fakulta UK, 10. 12. 2008.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. Pedagogika volného času. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6

PIPEKOVÁ, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky. 1. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0

ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní rodiny. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5

ŠVANCAR, Z., BURIÁNOVÁ, J. Speciálně-pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické. nakl. n. p. 1988. ISBN 14-363-88

Elektronické zdroje

Dětský domov a Školní jídelna Ústí nad Labem, Špálova 2, příspěvková organizace. Výroční zpráva 2007-2008. [online] seznam.cz. aktualizace neuvedena, [cit. 2009-3-8]. Dostupné z WWW: <http://www.detskydomov-usti.cz/>

Dětská práva.cz. Sekce pro pedagogy: Úmluva o právech dítěte. [online] seznam.cz. aktualizováno 2002-2006, [cit. 2008-9-13]. Dostupné z WWW: http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp

CHMELÍK, J. Kriminalistika 2/2003 čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi: Sekty. [online] seznam.cz. Praha: aktualizováno 2008-5-20, [cit. 2008-12-28]. Dostupné z WWW: <http://search.seznam.cz/?q=definice+sekty&mod=f>

KOLEKTIV AUTORŮ. Studie sektoru nestátní neziskových organizací v pardubickém kraji, Listopad 2006, [online] seznam.cz. Pardubice: aktualizováno 2007-9-4, [cit. 2008-10-13]. Dostupné z WWW: <http://www.prr.cz/editor/filestore/File/StudieNNOsvazekII/Kapitola%2008%20volny%20cas,%20sport%20a%20telovychova.pdf>

NEZVAL, J. Vyhlášení rozvojového programu ve vzdělávání Podpora čtenářství na základních školách v roce 2008, ze dne 12. 9. 2008, čj. 16 119/2008-22: oficiální stránky MŠMT [online] seznam.cz. Praha: c. 2003-2008, aktualizováno 2008-9-16, [cit. 2008-10-8]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prideleni-dotaci-v-rozvojem-programu-ve-vzdelavani-podpora-1>

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1995. HOMOLA, M., TRPIŠOVSKÁ, D.; Psychologie osobnosti (Stručný výkladový slovník). UP Olomouc 1991. Základní pojmy z pedagogiky. [online] google.cz. Olomouc: aktualizováno 1991, [cit. 2008-11-1]. Dostupné z WWW: http://search.icq.com/search/afe_results.php?q=www.upol.cz/fileadmin/user_upload/CMTF/Katedra_krestanske_vychovy/pojmy-uc.rtf%20-&ch_id=tb

Sagit nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava. Sbírká zákonů ČR: 359 zákon ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. [online] seznam.cz. Ostrava: 1996-2008, aktualizace neuvedena, [cit. 2008-10-10]. Dostupné z WWW: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb99359&cd=76&typ=r>

Sagit nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava. Sbírká zákonů ČR: 109 zákon ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. [online] google.cz. Ostrava: 1996-2008, aktualizace neuvedena, [cit. 2009-2-20]. Dostupné z WWW: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb02109&cd=76&typ=r>

Úplné znění zákona č. 94/1963: zákon o rodině, část druhá § 30-84 a část třetí § 85. [online] seznam.cz. Praha: 2000-2008, aktualizováno 2008-12-28, [cit. 2008-12-28]. Dostupné z WWW: <http://www.kurzy.cz/zakony/94-1963-zakon-o-rodine/>

Wikipedia. Seznam Encyklopedie. Kreativita. Praha 1996 – 2008 [online] seznam.cz.Praha: aktualizováno 2007-10-15, [cit. 2008-11-1]. Dostupné z WWW: <http://encyklopedie.seznam.cz/>

Záchranný kruh: Bezpečnostní projekt roku 2007. [online] google.cz. aktualizováno 2008-10-8, [cit. 2008-10-8]. Dostupné z WWW: http://www.zachranny-kruh.cz/rizikove_chovani.html

Citace:

[1], [5] DVOŘÁČEK, J. Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2004. 5, 116 s. ISBN 80-7290-159-1

[2] HÁJEK, B. Pedagogika volného času. (přednáška) Praha: Pedagogická fakulta UK, 10. 10. 2007

[4], [6], [7] ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní rodiny. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 44, 45 s. ISBN 978-80-7367-318-5

[3] [8], PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. Pedagogika volného času. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 92 s. ISBN 80-7178-711-6

[9], Sagit nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava. Sbírka zákonů ČR: 109 ZÁKON ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, Hlava V Práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení, ředitele zařízení a osob odpovědných za výchovu, § 21, odst. 1. c,d,e [online] google.cz. Ostrava: 1996-2008, aktualizace neuvedena [cit. 2009-1-10]. Dostupné z WWW: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb02109&cd=76&typ=r>

Seznam tabulek, grafů, obrázků

Obrázky:

Obrázek č. 1 Rozdělení dne podle Hájka

[2] HÁJEK, B. Pedagogika volného času. (přednáška) Praha: Pedagogická fakulta UK, 10. 10. 2007

Tabulky:

Tabulka č. 1 Stav a funkce rodiny dětí z dětských domovů

[6] ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní rodiny. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 44, s. ISBN 978-80-7367-318-5

Tabulka č. 2 Frekvence výskytu problémů

[7] ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní rodiny. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 44, 45 s. ISBN 978-80-7367-318-5

Grafy:

Graf č. 1 Dominující děti aktivity před příchodem do převýchovného zařízení

[4] ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní rodiny. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 45 s. ISBN 978-80-7367-318-5

Graf č. 2 Osoba poskytující informace o volnočasových aktivitách, vlastní zpracování

Graf č. 3 Týdenní frekvence docházky do pravidelných zájmových útvarů, vlastní zpracování

Graf č. 4 Organizace sdružující děti v pravidelných zájmových útvarech, vlastní zpracování

Graf č. 5 Dospělá osoba komunikující s dětmi, vlastní zpracování

Přílohy

- Příloha č. 1 Vysvětlení pojmů vztahujících se k tématu bakalářské práce
- Příloha č. 2 Úmluva o právech dítěte
- Příloha č. 3 Adresy dětských domovů rodinného nebo internátního typu, které se zúčastnily dotazníkového šetření
- Příloha č. 4 Dotazník
- Příloha č. 5 Fotodokumentace zájmových útvarů dětských domovů a jejich dalších volnočasových aktivit

Příloha č. 1

Vysvětlení pojmů vztahujících se k tématu bakalářské práce:

Residenciální výchova (péče)

synonymum pro náhradní ústavní péči, v širším slova smyslu Tento pojem obsahuje veškerá ústavní zařízení. Např. i domovy důchodců, domovy sociálních služeb, zařízení k výkonu trestu i resocializační komunity synonymum slova převýchova.

Reedukace

přeučováním a úpravou stereotypů. Rozvoj nevyvinutých schopností, úprava porušených schopností.

Socializace

proces zespolečnění člověka jako sociabilního člena sociální komunity (společnosti). Výsledkem je plně socializovaný jedinec, podílející se na všech sociálních aktivitách a vazbách jemu příslušejících.

Resocializace

je součástí převýchovy, postupné učení k správnému sociálnímu chování s cílem bezproblémového navrácení jedince do běžné společnosti – jeho socializace.

Funkční rodina

ve vztahu ke společnosti plní všechny základní funkce, povinnosti rodičů. Nezneužívá práv rodičů.

Dysfunkční rodina

selhávání společenských funkcí rodiny, vážnější problémy, vyžaduje zesílenou péči společnosti.

Afunkční rodina

přestává plnit své základní funkce a výchova dětí je vážně ohrožena.

Výchovná opatření

je právním pojmem.

- 1) týká se sociálního odboru,
- 2) týká se soudů

Koedukace

společná školní výuka chlapců a děvčat. V prostředí dětských domovů, rodinné skupiny tvořené z chlapců i dívek.

Výchova ve volném čase

zahrnuje výchovu dětí, mládeže i dospělých.

Výchova mimo vyučování

výchova dětí a mládeže a kromě aktivit ve volném čase (odpočinek, zábava, rekreace, zájmové činnosti, dobrovolná veřejně prospěšná činnost) zahrnuje i dětské povinnosti (sebeobsluha, příprava na vyučování).

Nadání

vrozená schopnost či vloh.

Talent

soubor schopností dovolující dosáhnout nadprůměrný výkon.

Tvořivost

pokud jedinec řeší nově problémy.

Dovednost

Způsobilost člověka k provádění určité činnosti. Je podmíněna do jisté míry vrozenými předpoklady, ale dosahuje se jí učením a výcvikem. Liší se od schopnosti, která vyjadřuje spíše možnosti, potenciality člověka. Ty se mohou, ale nemusejí uplatnit v závislosti na prostředí, v němž člověk žije, učí se.

Kreativita

tvořivost, činnost vyznačující se hodnotnou originální produkce, která je důsledkem „kreativní osobnosti“, komplexu (syndromu) vlastností osobnosti. v němž rozhodující roli hraje fantazie a nekonformní postoje.

Záškoláctví

je to jednání, které lze chápat jako únik dítěte od něčeho, co mu nevyhovuje nebo ho přímo ohrožuje. Chodí-li dítě tzv. za školu je to varovný signál, že se vyskytl problém, se kterým si dítě neví rady.

Šikana

je jakékoli chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit, ponižovat nebo zastrašovat jiného člověka či skupinu lidí. Šikana je závažnou agresivní poruchou chování vyskytující se v sociálním prostředí od útlého dětského věku po stáří. Je věkově neomezená.

Kriminalita mládeže

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže v ustanovení § 2 písm.

b) rozumí „mládeží děti mladší patnáct let

a mladiství“, dále je podle písm. c) dítětem mladší patnáct let ten, kdo v době páchaní činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku“ a v písm. d) se vymezuje mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok, nepřekročí osmnáctý rok svého věku“. Toliko zákonné ustanovení o věkové hranici trestní odpovědnosti za protiprávní jednání.

Návykové látky

látky ovlivňující psychiku (tzv. psychotropní), které nejsou oficiálně uznány jako léčiva ani společensky akceptované. V obecné češtině se často nazývají jako drogy. Právní řád zná pouze označení návykové látky.

Xenofobie

je termínem ze sociologie. Doslovně znamená strach z cizinců. Obecně se užívá tento termín k označení mezilidské nesnášenlivost a předsudků vůči lidem jiné země, či nedostatek úcty k jejich tradicím a rozdílné kultuře.

Rasismus

jedná se o politickou teorii a ideologii, hierarchizující sociální skupiny na základě etnického klíče. V praxi slouží argument pro diskriminaci či genocidu.

Intolerance

netolerance mezi lidmi

Antisemitismus

tento termín je většinou používán pro označení nepřátelství vůči židům. Jde o formu xenofobie.

Komerční sexuální zneužívání dětí

dítě je sexuálním aktérem nebo objektem buď přímým (zneužívání dětí) nebo zprostředkovaným (pornografie) za účelem obohacení se dospělých osob.

Patologická závislost

jeden z psychiatrických významů je závislost, nekontrolovatelné nutkání své chování opakovat bez ohledu na jeho dlouhodobé následky. (virtuální droga, patologické hráčství, psychotropní látka).

Sekty

vyznačují se rozmanitým sociálně problémovým jednáním, v některých případech mají snahu zasahovat do fungování společnosti. Některé sekty mají sklon k násilným jednáním v podobě hromadných sebevražd nebo i teroristických akcí. Sekty jsou chápány značně odlišně, např. jako organizace či skupiny různého charakteru a zaměření působící v rozmanitých sférách života. V obecné rovině však jde zpravidla o organizace, které mohou porušovat práva občanů v oblasti svobodného rozhodování i nakládání s hmotnými statky a v některých případech i se životem.

Katamnéza

zjištění nebo zjišťování stavu vývoje jedince po léčbě v určitém časovém odstupu.

Příloha č. 2

Úmluva o právech dítěte

Str. 24, 25, 41, 42 bakalářské práce

Úmluva o právech dítěte vstoupila v platnost 20. listopadu 1989 v New Yorku. Je výsledkem dlouhodobého jednání zástupců zemí různých společenských a hospodářských systémů, rozdílných kultur, etnik, náboženství. Důvodem těchto jednání je nejen zájem o dítě, ale i výzva státům ratifikující úmluvu aby vytvořily podmínky k aktivní a tvůrčí účasti dětí na společenském a politickém životě ve své zemi.

Mezinárodní úmluva vychází ze zásady „Tři P“. Proviission – přežití a rozvoj dítěte, zabezpečování vývoje dítěte. Protection – ochrana dětí. Participation – účast dětí na životě společnosti a jeho správní subjektivita.

Státy, které přijaly úmluvu, se zavázaly respektovat a zabezpečit každému dítěti práva stanovená úmluvou bez jakékoli diskriminace.

U nás byla Úmluva o právech dítěte podepsána 30. září 1990 zástupci tehdejší ČSFR. Úmluva o právech dítěte je součástí našeho právního systému a je zveřejněna ve Sbírce zákonů - č. 104/1991Sb, částka 22. ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE a škola.

Přestože Úmluva o právech dítěte obsahuje pouze práva, neznamena to, že by děti neměly své povinnosti. Ty jsou zakotveny v zákonech jako např. Zákon o rodině, Zákon o sociálně právní ochraně dětí, Zákoník práce, Trestní zákon, Zákon o soudnictví o mladistvích, apod..

Práva:

- přirozené právo na život
- právo na jméno, státní příslušnost, právo znát své rodiče a právo na jejich péči
- dítě nesmí být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli (výjimky na základě soudního rozhodnutí, např. pro zanedbávání péče)
- dítě oddělené od jednoho nebo obou rodičů má právo udržovat osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.
- dítě, které je schopno formulovat své osobní názory, má právo je svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se musí názorům dítěte věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Dítě má tedy právo na svobodu projevu - vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu - ústně, písemně, tiskem nebo jinými prostředky. Výkon tohoto práva může podléhat určitým omezením, ale ta mohou být jen taková, jaká stanoví zákon, a která jsou nutná k respektování práv nebo pověsti jiných, k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky.

- právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; právo a povinnosti rodičů, případně jejich zákonných zástupců usměrňovat dítě při výkonu jeho práva způsobem, který odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem
- svobody sdružování a pokojného shromažďování - s výjimkou omezení, jež stanoví zákon a jež jsou nutná v demokratické společnosti
- žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst.
- oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem musí být zájem dítěte.
- právo na ochranu před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením či zneužíváním, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jiných osob
- právo duševně či tělesně postižených dětí požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost a umožňujících aktivní účast dětí ve společnosti
- právo postižených dětí na zvláštní péči
- právo postižených dětí na pomoc pokud možno bezplatnou, s ohledem na finanční zdroje rodičů, která je určena k zabezpečení účinného přístupu postiženého dítěte ke vzdělání, zdravotní a rehabilitační péči, přípravě pro zaměstnání a to způsobem vedoucím k dosažení co největšího zapojení dítěte do společnosti a rozvoje jeho osobnosti
- právo na dosažení nejvýše dosažitelné úrovně zdravotního stavu, na využívání léčebných a rehabilitačních zařízení
- právo každého dítěte na výhody sociálního zabezpečení
- právo na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj
- právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti
- právo na ochranu před hospodářským vykořisťováním, před vykonáváním prací, které by mohly být nebezpečné, škodlivé zdraví a celkovému rozvoji
- žádné dítě nesmí být nezákonně či svévolně zbaveno svobody
- pokud je obžalováno či obviněno z porušení trestního práva, má být považováno za nevinné až do doby, kdy je mu zákonem prokázána vina. Má právo být okamžitě informováno o obviněních, právo na rozhodnutí věci před nestranným soudem v přítomnosti právního zástupce.

Při OSN je zřízen stálý „Výbor pro práva dítěte“, který sleduje a zajišťuje pokrok ve státech, které dokument podepsaly. Tyto státy také předkládají výboru pravidelně zprávy o přijatých opatřeních k zajištění práv uvedených v úmluvě. Na základě doporučení Výboru může Valné shromáždění OSN provádět kontroly jejího plnění a dodržování.

Příloha č. 3

Adresář dětských domovů

Dětské domovy Ústeckého kraje

Adresy dětských domovů rodinného nebo internátního typu, které se zúčastnily dotazníkového šetření.

Str. 31 bakalářské práce

Dětský domov Země dětí a Školní jídelna Česká Kamenice

<http://www.detskydomov-zemedeti.cz>

Adresa: Komenského 491, 407 21 Česká Kamenice

Telefon: +420 412 582 630

Fax: +420 412 582 713

E-mail: ddkamenice@volny.cz

Dětský domov rodinného typu je určen opuštěným dětem a sirotkům ve věku od 3 do 26 let.

Dětský domov, ZŠ a SŠ Žatec (pobočka Žatec)

<http://www.ddzatec.cz>

Adresa: Pražská 808, 438 01 Žatec

Telefon: +420 415 711 463

E-mail: ddzatec@seznam.cz

Dětský domov pro 87 dětí.

Dětský domov a Školní jídelna, Most, K. H. Borovského 1146

<http://ddmost.wm.cz>

Adresa: K. H. Borovského 1146/2, 434 01 Most

Telefon: +420 476 703 647

Mobil: +420 736 629 296

E-mail: ddkhhb@edu-most.cz

Provozujeme dětský domov rodinného typu.

Genesisia - Dětský domov Hora Sv. Kateřiny

<http://www.ddhsk.wm.cz>

Adresa: Dolní 310, 435 46 Hora Svaté Kateřiny

Telefon: +420 476 113 161

Fax: +420 476 113 062

E-mail: ddhsk@quick.cz

Dětský domov pro děti od 3 do 26 let s nařízenou ústavní výchovou

Dětský domov a Školní jídelna, Lipová u Šluknova

<http://www.ddlip.cz>

Adresa: Lipová 417

407 81 Lipová u Šluknova

Telefon: +420 412 391 322

Fax: +420 412 391 714

E-mail: ddlip@interdata.cz

Provoz dětského domova a školní jídelny.

Dětský domov, ZŠ praktická, Praktická škola a Školní jídelna, Dlažkovice

Adresa: Dlažkovice 1, 411 15

Telefon: +420 416 594 219

E-mail: ddsss.dlazkovice@iol.cz

Dětský domov s 85 lůžky zajišťuje výchovu a vzdělání opuštěným dětem a sirotkům.

Dětský domov a Školní jídelna Litoměřice

<http://web.telecom.cz/ddltm>

Adresa: Čelakovského 1007/8a, 412 01 Litoměřice-Předměstí

Telefon: +420 416 741 226

Fax: +420 416 743 613

E-mail: domov.ltm@c-mail.cz

Zajištění výchovné, hmotné a sociální péče dětem od tří do osmnácti let s normálním duševním vývojem, které nemohou být vychovávány ve vlastní rodině.

Příloha č. 4

Str. 30 bakalářské práce

DOTAZNÍK

Pravidelná zájmová činnost dětí v dětských domovech internátního nebo rodinného typu.

Dětský domov v (město).....

Cílová skupina: děti ve věku 9 – 15 let

Každý z nás má volný čas, ve kterém odpočívá, chodí na výlety, hraje si s kamarádem, čte, poslouchá hudbu, nebo navštěvuje různé kroužky. Určitě ho máš i ty. Zkus mi odpovědět na několik otázek, které se týkají tvého volného času. Pokud některá otázka má více správných odpovědí, vyznač je křížkem všechny.

1) Máš nějaký volný čas?

ano ne

2) Poradil ti někdo, co všechno můžeš dělat ve volném čase?

učitel spolužák z letáčku

teta v dětském domově kamarád bratr, sestra

vychovatelka ve škol. družině

3) Chodíš na nějaký zájmový kroužek?

ano ne

4) Jak často chodíš na schůzky zájmového kroužku?

1x týdně 3x týdně

2x týdně vícekrát týdně

5) Jakou organizací je zájmový kroužek organizován?

Dětským domovem Domem dětí a mládeže Základní školou

Pionýrem Junákem Kulturním domem

Českou tábornickou unií Hnutím Brontosaurus Duhou

YMCA Organizace církví a náboženských hnutí

Sokol Český svaz tělesné výchovy (ČSTV)

Jiná organizace

6) Povídá si s tebou někdo z dospělých, co jste na kroužku dělali a jak tě činnost na kroužku baví?

ano

ne

7) Kdo si s tebou z dospělých o kroužku povídá ?

8) Byl/a jsi někdy potrestán/a za neplnění povinností či nekázeň zákazem docházky na kroužek?

ano

ne

Děkuji ti za pravdivé odpovědi a tvůj čas, který jsi vyplnění dotazníku věnoval/a.

Příloha č. 5

Str. 45, 46 bakalářské práce

Fotodokumentace zájmových útvarů dětských domovů a jejich dalších volnočasových aktivit

Jarmark – prodej výrobků ZÚ Šikulka,
jídelna Dlačkovice

Vystoupení ZÚ hudební – mladší DD a školní
DD a školní jídelna Dlačkovice

Vystoupení ZÚ hudební – starší
DD a školní jídelna Dlačkovice

Vystoupení ZÚ moderní tanec
DD a školní jídelna Dlačkovice

ZÚ ruční práce DD a školní jídelna Česká Kamenice

ZÚ fotbal DD a školní jídelna Lipová

ZÚ ekologický DD a školní jídelna Lipová

ZÚ ruční dílny DD a školní jídelna Lipová

ZÚ keramický DD a školní jídelna Lipová

Dětský domov a školní jídelna Litoměřice neprovozuje vlastní zájmové útvary, ale ve svých prostorách nabízí dětem jiné organizační formy zájmové činnosti.

Akce Praha na dlani, DD a školní jídelna Hýbeme se s Hankou Kynychovou Litoměřice
DD a školní jídelna Litoměřice

Vystoupení dětí Dětského domova Litoměřice
Dramatické pásmo a taneční vystoupení

Seznam zkratek

V bakalářské práci je používána zkratka DD – dětské domovy, dětský domov

Ústřední knih.Pedf UK

2592100734